

म. ग्रं. सं. ठाणे

विषय काव्य

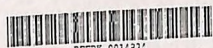
सं. क्र. १७२६

लंडगा आला रे आला !

(वि नो दी क वि तां चा संग्रह)

म धु सू द न गो ख ले

श्री लेखन नाचन भांडार,
ठोकळ भवन, लक्ष्मी रस्ता, पुणे २

REFBK-0014834

REFBK-0014834

क म त ती न रुप ये

ਲਾਂਡਗਾ ਆਲਾ ਏ ਆਲਾ!

ਸ ਧੁ ਸੂ ਦ ਨ ਠੀ ਖ ਲੈ

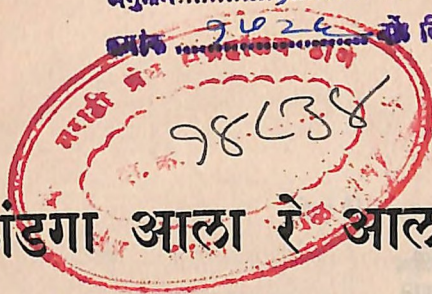

लडगा आला रे आला !

वराठा ग्रंथ संग्रहालय, ठाणे. स्थळप्रति.

भनुक्रम... २०५०८ वि: ... काव्य

क्रमांक १४२६ को वि: २१५१६४

लांडगा आला रे आला !

(वि नो दी क वि तां चा संग्रह)

म धु सू द न गो ख ल

श्री लेखन नाचन भांडार,
ठोकळ भवन, लक्ष्मी रस्ता, पुणे २

किंमत तीन रुपये

प्रकाशक :

ग. ल. ठोकळ

ठोकळ प्रकाशन

ठोकळ भवन

लक्ष्मी रस्ता, पुणे २

—

पहिली आवृत्ति : सप्टेंबर १९६५

—

© सौ. विभावरी गोखले

श्री मौनी विद्यापीठ

गारगोटी (कोल्हापूर)

—

एकमेव विक्रेते :

श्री लेखन वाचन भांडार

ठोकळ भवन

लक्ष्मी रस्ता, पुणे २

—

मुद्रक :

चिं. स. लाटकर

कल्पना मुद्रणालय

' शिव-पार्वती '

टिळक रस्ता, पुणे २

प्रिय विभास—

तुझ्या

रागा-लोभाची

पर्वा न करतां

जें कांहीं लिहिलें

तें सारें

तुलाच !

कवितांची पूर्वप्रसिद्धी :

दीपावली, माणूस, दीपलक्ष्मी, वाङ्मयशोभा, मनोहर, वीणा,
सुदर्शन, महाराष्ट्र टाईम्स, मायबोली, श्यामसुंदर, अलीबाबा,
घनुर्धारी, अल्मगीर, राजश्री, वसंत, मांडवी.

अ नु क्र म

१. लांडगा आला रे आला !	१
२. माकडिणीचें स्वप्न	३
३. पंधरा वर्षानंतर	५
४. जुनी आठवण बोलते आहे	९
५. आपलीच स्टोरी ' बेस्ट ' आहे !	१२
६. माझा सासुरवास	१३
७. माझे एक प्रेमपत्र (जुने)	१७
८. स्टेशनवरची ' मे आय हेल्प यू ? '	२१
९. बायकोची मैत्रीण	२३
१०. आमची बायको अभ्यास करते	२५
११. आमची बायको डाएट करते	२८
१२. एक नाटक बसतें आहे	३२
१३. आमची बायको गाणें शिकते	३६
१४. आमची बायको शिवण शिकते	४१
१५. आमची बायको नोकरी करते	४४
१६. आमची बायको प्रवास करते	४७
१७. आमची बायको सायकल शिकते	५१
१८. आमची बायको वैताग करते	५५
१९. आमची बायको दौरा करते	५९
२०. स्पर्धासाठीं पूर्वतयारी	६३

२१. माझी उ(व)दार नायिका	६७
२२. तूं आज नाहीस	७३
२३. तूं उद्यां येणार	७५
२४. आमचे मिस्टर कविता करतात	७७
२५. आमचे मिस्टर दाढी करतात	८०
२६. जळळं मेलं यांच प्लॅनिंग !	८४
२७. मधली सुटी	८७
२८. आज पाहून हंसत नाहीस !	८९
२९. तुला पाहतां पतीसंगतीं	९२
३०. बस-स्टॉप	९४
३१. आठ लाखांपैकीं एक	९६
३२. पुणेरी कौतुक	९९
३३. अरे भाई, लाईन लगाव	१०२
३४. एक तरी घ्या टेउन कविता	१०६
३५. मला एक कविता झाली	१०८
३६. माझे दैवच खोटं आहे	११२
३७. अहो, मला कवी म्हणा	११६
३८. संमेलनाची वर्दी	११९
३९. प्रेमपत्र	१२१
४०. एक इसम बारा आणे !	१२४

लांडगा आला रे आला !

लग्न होऊन मला आतां
तीन वर्षे झालीं आहेत
आमच्याकडे संशयानें
लोक पाहूं लागले आहेत...

‘जळजळ’, ‘मळमळ’, ‘कसेसें’ चा
आमच्या घरीं पत्ताच नाही
‘तशी’ कांहीं नवी हालचाल
अजून आमच्या घरीं नाही...

उठाठेव करणाऱ्यांना
एवढा विषय पुरतो आहे
मी धीर धरला तरी

‘ही’चा धीर सुटतो आहे...
घरच्या प्रत्येक पत्रामध्ये
एक तरी प्रश्न असतोच
सूनवाईच्या प्रकृतीची
जो तो विचारपूस करतो...

‘आलबेल्’, ‘छाऽन आहे’
नेहमीं उत्तर लिहितों आहे
प्रत्येक पत्र वाचत असतां
‘ही’चा चेहरा पडतो आहे...

कॅलेंडरचा प्रत्येक महिना
नवी आशा दाखवत येतो
ऐन वेळीं दगा देऊन
प्रत्येक महिना निघून जातो...

कधीं कधीं 'ही'च्या मनांत
नवीन आशा फुलं लागते
आणि 'ही'च्या चेहऱ्यावरून
मला त्याची बातमी लागते...

मग आमच्या घरांत एक
नवें स्वप्न रंगू लागतें
पण साकार होण्यापूर्वीच
आमचें स्वप्न वाहून जातें...

'लांडगा आला रे आला' ची
अधून मधून हूल उठते
मला जरी खात्री नसते
तरी 'ही' ला भूल पडते...

शेवटीं लांडगा येतच नाहीं
गोड भीति खोटी ठरते
इसापाची गोष्ट मात्र
अर्ध्यावरच येऊन तटते ..

गोष्ट पुरी होण्यासाठीं
सारे आतुर झाले आहेत
लांडगोबाची वाट सारे
आतुरतेनें पहात आहेत...

लग्न होऊन तीन वर्षें
आतां होऊन गेलीं आहेत
आमच्याकडे संशयानें
लोक पाहूं लागले आहेत !

माकडिणीचें स्वप्न

एकदां एका माकडानें
घर बांधायचें ठरवले
मात्र तें कसें हवें
हे बायकोला विचारलें
माकडिणीला आनंद झाला
घरोघरीं ती फिरली
विचार करून आपली मागणी
माकडासमोर तिनें मांडली
“ घर असें बांधा कीं
पूर्वेकडे तोंड हवें,
पश्चिमेचा वारा यावा
गर्दीपासून दूर हवें
मुलांसाठीं अभ्यासाची
एक स्वतंत्र खोली हवी
आल्या गेल्या पाहुण्यांसाठीं
निराळीच रूम हवी
बाहेरच्या दिवाणखान्यांत
छान सोफा-सेट हवा
मर्फी किंवा सीमेन्सचा
एक सुंदर रेडियो ठेवा
बेडरूममध्ये डबळ पलंग,
त्याला मच्छरदाणी हवी
विसरूं नका त्या खोलींत
चावी आणि मोरी हवी ! !

स्वयंपाकघरांत बर्सेन
बाथरूममध्ये गीझर हवा
माझ्या खोलींत शिवणमशीन
तुमच्या खोलींत इस्त्री ठेवा

बाकी किरकोळ सामानाचें
तुमचें तुम्ही काय तें ठरवा
कमीत कमी सांगितलेलें
हें एवढें लक्षांत ठेवा. ”

माकडिणीनें मागणी मांडली
माकड मोठ्या चिंतेंत पडलें,
सारें कसें जमायचें
याचा विचार करू लागलें

असलें घर थाटण्यासाठीं
‘ क्लास वन् ’ची नोकरी हवी.
शिवाय थोडाफार पैसा
खाण्याचीही संधी हवी.

तसली नोकरी मिळवण्याचा
तो प्रयत्न करूं लागला
मिनिस्टरांच्या बायकांमागें
वशिल्यासाठीं फिरूं लागला

पण विचाऱ्या माकडाला
नोकरी अजून मिळाली नाहीं
माकडिणीचें स्वप्न कांहीं
अजून खरें झालें नाहीं !

पंधरा वर्षानंतर

गेलीं पंधरा वर्षे कांहीं
तुझे दर्शन घडलें नव्हतें
आज अशी रस्त्यांत दिसशील
स्वप्नांत देखील वाटलें नव्हतें
अशी चमकून पाहूं नकोस
माझ्यांत कांहींच फरक नाही
तुझ्यांत मात्र पूर्वीच्यांतील
कांहींसुद्धां शिल्लक नाही
लग्न, संसार, पोरेंबाळें
सारी खुषी दिसते आहे
मी मात्र तुझ्या नांवें
लग्नाविना राहिलों आहे
कॉलेजमधले दिवस आठव
पोर्चमध्ये बोलत असूं
कॅन्टीनमध्ये चहा पीत
किती वेळ बसत असूं !
तुझ्यापाशीं बोलण्यासाठीं
प्रत्येकाचा प्रयत्न असे
आणि मला प्रत्येकजण
पाण्यामध्ये पहात असे
तुला सारे 'कॉलेजक्रीन'
म्हणून मान देत असत
आणि माझ्या भाग्याचा
सारे हेवा करत असत

तुझ्यासाठी अभ्यासाच्या
किती नोट्स काढित होतो !
मुद्दाम टाईप करून घेऊन
तुला भेट देत होतो

परीक्षेच्या वेळीं तर
आपले नंबर जवळ होते
निरीक्षकांचे डोळे चुकवून
तुझेच पेपर लिहिले होते
तुला 'क्लास' मिळणार म्हणून
मला आनंद झाला होता
मी नापास होणार म्हणून
तुला विषाद वाटत होता

निरोपाच्या आदल्या रात्रीं
आपण पिक्चर पाहिलें होतें
बॉक्समध्ये कोचावरतीं
एक 'स्वप्न' रंगलें होतें
दुसऱ्या दिवशीं स्टेशनवर
मीच प्रथम आलों होतो
अगदीं गाडी सुटेपर्यंत
आपण बोलत राहिलों होतो

“ मीच तुला पत्र लिहितें
मला मात्र लिहूं नकोस
बाबा मोठे रागीट आहेत ! ”
मला सांगून ठेवलं होतंस
“ पुढल्या वर्षीं इथेंच येतें ”
प्रीमीस मला दिलं होतंस

“जातां क्षणीं पत्र टाकीन ”

म्हणून वचन दिलं होतंस

आणि तुझ्या त्या पत्राची मी

अजून वाट पाहतों आहे

पंधरा वर्षे होऊन गेलीं

तुलाच आज पाहतों आहे

तुझं चवळीसारखं शरीर

कुठं गेलं कळत नाहीं

तेव्हांची ती तूच, असें

सांगून देखील पटणार नाहीं

तुझा आकार एवढा मोठा

ऐसपैस झाला कसा ?

आज मला प्रथम कळलं

राईचा पर्वत होतो कसा ?

तुझ्या अंवतीं भंवतीं फौज

बहुतेक सारी तुझीच दिसते

त्यांत आणखी भर पडणार

हेही लक्षण स्पष्ट दिसतें

त्या साऱ्यांच्या वडलांकडे

पाहण्याचें मी टाळतों आहे

आपलं असं झालं नाहीं

म्हणून निःश्वास टाकतों आहे

आत्तां वाटतं, बरं झालं

तुझं पत्र आलं नाहीं

किंवा तुझी माझी भेट

पुढें लवकर झाली नाहीं.

तुला अशी पाहत असतां
 सारी आठवण होते आहे
 आणि माझ्या मूर्खपणाचें
 मलाच हांसूं येतें आहे
 माझ्या दिलाचे हजार तुकडे
 तेव्हां जरी केले होतेस
 आज वाटतें माझ्यावरतीं
 उपकारच ते केले होतेस
 पंधरा वर्षें लग्नावांचून
 तुझ्या नांवें राहिलों आहे
 तुला पाहून तोच निश्चय
 आतां कायम करतो आहे !

जुनी आठवण बोलते आहे

रस्त्यामध्ये कामच्याजवळ
एक मोटार खेटूरी आहे
खिडकीबाहेर डोकें काढून
' जुनी आठवण ' बोलते आहे—

“ अर्या ! किती दिवसांनंतर
आज पडते आहे गांठ !
लग्नामध्ये किती किती
तुझीच पहात होते वाट... !

जुसत्या पत्रीकेवर तूं
नक्कीच येणार नाहीस म्हणून
पत्र देखील किती छान
टाकलं होतं आवर्जून... !

पूर्वीसारखंच पत्र समजून
तूं तें जपून ठेवलं असशील
मखमलीच्या पेटीमध्ये
ठेवून विसरून गेला असशील...

तार देखील केली नाहीस
इतका शिष्ट झालास ना ?
कॉलेजांतली सारी ओळख
तुंही विसरून गेलास ना ?...

इश्रा ! आणिक हें रे काय ?
लग्न देखील केलंस वाटतं !
ही कोण तुझी बायकोच ना ?
गुपचुप लग्न केलंस वाटतं !...

ओळख तरी दे करून
मघांपासून पाहते आहे
एकही शब्द बोलत नाहीस
तुला काय झालं आहे ?...

अरे, खरंच विसरलेच
ड्रायव्हर नव्हे ! माझेच मिस्टर ! !
आपल्या कॉलेजांतच होते
सायन्सकडे डेमॉन्स्ट्रेटर...

यांना ड्रायव्हिंग करतांना
पाहून तूही फसलास ना ?
जेथे जाते तेथे तेथे
असंच वाटतं सर्वांना...

सध्यां आमच्याच ऑफिसांत
केमिस्ट गृहणून काम करतात
आमची ओळख तेथेच झाली
ड्रायव्हिंग देखील छान करतात...

आणिक ' बरं का हो ' हा
माझा मित्र कॉलेजांतला
याच्या-माझ्याबद्दलच
खूप होता बोल-बाला...

कांहींच कां रे, बोलत नाहीस ?
मीच सारखी बडबडतेय
आणिक तुझी बायको वध
मलाच कशी न्याहाळतेय !....

तुला सांगायचंच राहिलं
तुझी ' शालन ' भेटली होती

अरे, माझ्या लक्षासाठी
नवऱ्यासकट आली होती...

‘ शैला राजे ’, ‘ वसू प्रधान ’
वर्षापूर्वी भेटल्या होत्या
तुला अजून नोकरी नाही
म्हणून ‘ चक् चक् ’ करित होत्या...

तुला नोकरी केव्हां लागली ?
लग्न तरी केव्हां झालं ?
सगळं सगळं सांगण्याकरतां
पाहिजे माझ्या घरीं आलं !...

अर्या ! यांना झालं काय ?
यांनीं मोटार स्टार्टच केली
विसरूं नकोस, घरीं ये
बरं झालं भेट झाली ! ”

एक मोटार आमच्या जवळून
आत्तांच निघून गेली आहे
माझी बायको माझ्याकडे
आश्चर्यानें बघते आहे !!

पुस्तक ग्रंथ संपादन ठाणे. स्थळप्रत.
प्रमुक्त वि:
..... के रि:

आपलीच 'स्टोरी' 'बेस्ट' आहे !

रोमिओ अन् ज्यूलिएटची
मला आठवण देऊं नकोस
लैला-मजनू, शिरीं-फरहाद
यांच्या कथा सांगूं नकोस

ढोला-मारू, हीर-रांझा
यांचें स्मरण देऊं नकोस,
सोनी-महिवाल, मिर्झा-साहिबा
यांचें कौतुक करूं नकोस

बाजबहादूर-रूपमतीला
स्मरण्याची ही वेळ नव्हे,
बाजिराव अन् मस्तानीला
आठवण्याचा काळ नव्हे

कारण तुझं-माझं प्रेम
त्यांच्यापेक्षां श्रेष्ठ आहे,
त्या साऱ्यांच्या कथांपेक्षां
आपलीच 'स्टोरी' 'बेस्ट' आहे

ताटातूट झाली तरी
ठणठणीत जिवंत आहोंत
प्रेमभंग होऊनदेखील
हसतों आहोंत, मजेंत आहोंत !

माझा सासुरवास

उद्यांपासून आमच्या घरीं
हुंकं नका, फिरकं नका,
दोन महिने माझ्यावरतीं
प्रसंग येणार आहे बांका !

‘ ही ’चे मग्मी आणि पप्पा
उद्यां इथें येणार आहेत
कमींत कमी दोन महिने
इथेंच मुक्काम ठोकणार आहेत !
मेहुणा आणि मेहुणी देखील
त्यांच्या बरोबरच येतील
बायकोसकट पांचजणं
या घराचा ताबा घेतील !

उद्यांपासून आमचं घर
‘ ही ’चें माहेर बनणार आहे
आणि माझा सासुरवास
इथेंच सुरू होणार आहे !

‘ ही ’चे पप्पा (माझे श्वशूर !)
सुद्धाम इथें येणार आहेत
चांगली दोन महिने म्हणे,
‘ रेस्ट ’ इथें घेणार आहेत !

माझी अभ्यासिका आतां
त्यांची ‘ रेस्टरूम ’ होईल
तशीच आमची बेडरूम
आतां मला बंद होईल !

कारण, डबल पलंगाचा
सासूबाई ताबा घेतील
रोज रात्री गप्पांसाठी
'ही'ला जवळ झोपवून घेतील !

इतकी मोठी झाली तरी
'ही'ला आई सोडवत नाहीं
आई इथें असली म्हणजे
माझी आठवण होतच नाहीं !

तेव्हां उद्यांपासून माझी
गादी जाईल गच्चीवर
'तिथें वारं छानच असतं'
पटवलं जाईल वरचेवर !

धाकटा मेहुणा (वय बारा)
सुट्टींत सायकल शिकणार आहे
दोन महिने माझी सायकल
त्याच्याच हातीं राहणार आहे !

धाकटी मेहुणी (वय अठरा)
धाकटी कसली, मोठीच आहे !!
दरवर्षी एस्. एस्. सी. च्या
दोन्ही वाच्या करते आहे !

मेव्हणाबाई येतांक्षणीं
रेडिओचा ताबा घेतील
गोवा-सिलोन-विविध भारती
तासन् तास लावत बसतील !

वय ऐकून चमकूं नका
तसं तिच्यांत कांहींच नाहीं
“ बायकोपेक्षां मेहुणी बरी ! ”
म्हणणं कांहीं खरं नाहीं !

उद्यांपासून रोज मला
मंडईत जावं लागेल
“ यांना व्यवहार कळतच नाहीं ”
रोज ऐकून घ्यावं लागेल !

माझी नोकरी, माझा पगार
रोज एकदां उद्धार होईल
दुसऱ्या दोन जावयांचें
हजार वेळां कौतुक होईल

रोज रात्रीं घरांत आतां
‘ गध्धे-कोट ’ रंगणार आहे
रोज रात्रीं झव्वूमध्यें
मीच गाढव ठरणार आहे !

वाण्याकडच्या त्रिलांमुळें
ढोळे पांढरे होणार आहेत
‘ पाहुणचार झालाच नाहीं ’
वरतीं बोल येणार आहेत !

उद्यांपासून दोन महिने
कसे जातील, असं होईल
शेवटीं एकदां घर धुऊन
ही यात्रा निघून जाईल !

जातां जातां आग्रहानें
'ही'ला मात्र घेऊन जातील
फर्स्ट क्लासचीं पांच तिकिटें
मलाच काढून घावीं लागतील !

सारी जत्रा गेल्यावरतीं
मग निवांत घरीं या
साखर उरली असेल तर
सिंगल चहा पिऊन जा !

माझे एक प्रेमपत्र (जुने)

फार फार वर्षापूर्वी
कधी तरी लिहिलेलें
माझे एक प्रेमपत्र
' ही 'ला आहे सांपडलें

त्याचाच जाब-जबाब आज
घरामध्ये चालू आहे
आरोपीच्या पिंजऱ्यामध्ये
सकाळपासून उभा आहे

एक तपाच्या संसाराला
आज आग लागली आहे
माझे एक प्रेमपत्र
हिच्या हातीं लागलें आहे

माळ्यावरच्या रद्दीमध्ये
पत्र हिला सांपडलें
आणि तें पाहतां क्षणीं
हिचें डोकें भडकलें

माळ्यावरतीं असलें कांहीं
असेल असें वाटत नव्हतें
नाहीं तर ' रद्दी काढ '
असें हिला म्हटलेंच नसतें

पत्रामध्ये काय आहे
कांहींच अंदाज लागत नाही,

माझ्या हातीं माझेच पत्र
मागून देखील मिळत नाही

हिच्या हातामध्ये मला
एक जुने पुस्तक दिसते
बहुतेक त्याच्याच पानांमधून
पत्र सांपडलेलें दिसते

पुस्तकाच्या पुढ्यावरून
शेक्सपिअरचें नाटक दिसते
म्हणजे माझे इंटरमधलें
गुपित बाहेर पडलें वाटते

खरें म्हणजे गुपित असें
त्यांत फारसें कांहींच नव्हतें
कारण माझे पहिलें प्रेम
'ओन्ली फिफ्थी प्लॅट' होते

'ती'चें नांव आज हिला
सांगून कांहीं उपयोग नाही
तिच्या नांवें ओरडण्याचें
हिला कांहींच कारण नाही

वीस वर्षे होऊन गेलीं
'अष्टपुत्रा' झाली असेल
आणि माझे नांव देखील
केव्हांच विसरून गेली असेल

आमचें 'हंसणें', 'बोलणें', 'फिरणें'
असें कधींच झालें नव्हतें

तिला पाहून उगाच आपलें
मनांत कांहीं वाटत होतें

तेंच एकदां पत्रामध्ये
मी लिहून काढलें होतें
पण तें तिला द्यायचें
माझ्यामध्ये घाडस नव्हतें

एक दिवस अचानकच
तिचें लग्न होऊन गेलें
माझें फिफ्टी पसेंट प्रेम
सेंट पसेंट वाहून गेलें

माझें पहिलें प्रेम असें
मुळामध्येच खुडलें गेलें
आणि माझें प्रेमपत्र
कुठें तरी गहाळ झालें

तेंच माझें गहाळ-पत्र
असें प्रगट झालें आहे
आज हिच्या हातामध्ये
माझें गुपीत बोलतें आहे

आतां सारें खरें सांगून
हिला कांहीं पटणार नाही
आणि हिच्या प्रश्नांमधून
माझी सुटका होणार नाही

‘ कोण कुठली सटवी होती ? ’

‘ घर तरी कुठें आहे ? ’

‘ मजल कुठवर गेली होती ? ’

प्रश्न-फैर झडते आहे

हिच्या असल्या अवतारानें

सारा वाडा जमला आहे

प्रत्येकजण माझ्याकडे

संशयानें पाहतो आहे

माझ्या जुन्या पत्रामुळें

घरांत आग लागली आहे

आणि जन्मभर आतां ती

तशीच धुमसत राहणार आहे !

स्टेशनवरची 'मे आय हेल्प यू?'

स्टेशनवरची 'मे आय हेल्प यू?'

आज कुठें गेली आहे ?

पाटीखालची टेबलखुर्ची

मोकळी मोकळी वाटते आहे

रोज ठरल्या गाडीनें मी

नियमितपणें येतों जातों

प्रत्येक वेळीं मदतीसाठीं

तिच्या जवळ हटकून जातों

'गाडी किती लेट आहे?'

'फास्ट किंवा स्लो आहे?'

असले प्रश्न विचारायची

प्रत्येक संधी घेतों आहे

'सेकंड क्लास कोठें येईल?'

'नक्की किती वाजले आहेत?'

असले माझे प्रश्न तिला

आतां पाठ झाले आहेत

असलें कांहीं विचारण्याची

आज संधी मिळणार नाहीं

कारण आज 'मे आय हेल्प यू'

पाटीखालतीं दिसत नाहीं

गर्दी असून स्टेशन मला

सुनें सुनें वाटते आहे

मनामध्ये मन्त्र माझ्या

कुशंकांची गर्दी आहे

आणखी कुणी तरी तर
 मदत मागत आला नसेल ?
 त्याला मदत करतांना ही
 हरवून तर बसली नसेल ?
 किंवा कोणी हॉटेलाचा
 पत्ता पुसत आला असेल
 त्याच्याच बरोबर हॉटेलांत
 गप्पा तर मारत नसेल ?
 किंवा कोणी अडचणीचें
 खोटें नाटक केलें असेल
 आणि ' मदत पाहिजे काय '
 अडचणींत तर पडली नसेल ?
 शंका संपतां संपत नाहीत
 काय असेल, कळत नाही
 ठरली गाडी चुकली याचें
 मला भान राहत नाही
 ' मे आय हेल्प यू ? ' पाटीवरचें
 भलें मोठें प्रश्नार्थक
 आज माझ्या डोळ्यांसमोर
 नाचतें आहे निरर्थक
 दुसरें तरी कोणी मला
 आज मदत करील का ?
 ' मे आय हेल्प यू ? ' कोठें गेली
 मला कोणी सांगेल का ?

बायकोची मैत्रीण

माझ्या बायकोची मैत्रीण
आज घरीं येणार आहे !
आज तिची माझी ओळख
' ही 'च करून देणार आहे !

“ नाक अपरं असलं तरी
उडवतांना दिसते छान !
गालावरती तीळ आहे
रूप कसं गोरंपान !

बोलण्यामधें ठसका आहे
जरा ठेवते कलती मान-”
असं आणखी किती तिचं
वर्णन सारखं चालू आहे

तें सारं ऐकतां ऐकतां
मी गालांत हंसतों आहे !...
मी गालीं हंसतों आहे
' ही ' मात्र चिडते आहे

' खरं कीं खोटं बघाच अत्तां '
म्हणून पैज मारते आहे
अशी कौतुकाची मैत्रीण
आज घरीं येणार आहे,

' ती ' मला दावण्याला
हीच फार अचीर आहे !...

मी कुठें उभे राह्यचे,
कधीं, कसें हांसायाचे,
नाजुक साजुक बोलायाचे
घडे मला मिळत आहेत,
मॅनर्स आणि एटिकेट्स्
यांचा मारा ऐकतों आहें...

मला हंसणं आवरत नाहीं
उघड हंसून चालत नाहीं
कारण तिच्या मैत्रिणीशीं
माझी ओळख जुनीच आहे
तिचं बोलणं-हंसणं-वागणं
सारं मला माहित आहे
तिची 'तीळ न् तीळ' माहिती
मला अचूक ठाऊक आहे !

बरं झालं, हिला यांतलं
कांहीं एक ठाऊक नाहीं
आणि हिच्या मैत्रिणीला
इथलं कांहीं माहित नाहीं
'ही'ची मैत्रिण म्हणून आज
तीच घरीं येते आहे !
आणि तिची-माझी ओळख
'ही'च करून देणार आहे
काय पुढं होईल त्याची
देवालाच काळजी आहे !

आमची बायको अभ्यास करते

आमची बायको अभ्यास करते
तुमची बायको करते का ?

गायडन्स पाहिजे पर्सनल
कारण बसतेय् एक्स्टर्नल्
आमची बायको अभ्यास करते
तुमची बायको करते का ?

अवतालचे भंवतःलचे
शहाणे आणि शिकलेले
सारे घाबरून गेले आहेत,
त्यांच्याकडे जाऊन जाऊन
माझे जोडे झिजले आहेत
रोज माझे डोकें खाते
तुमचें डोकें खाते का ?

आमची बायको अभ्यास करते
तुमची बायको करते का ?

रोज नवें पुस्तक पाहते
(जाहिरातवाले डॅबिस् साले !)
पत्रांवर पत्रें लिहिते
रोज एक व्ही. पी. येते
(पोस्ट मोठें आहे प्रॉम्ट !!)

खिसा पार रिकामा करते
असा अभ्यास चालू आहे
माझा जीव जातो आहे

आमची बायको अभ्यास करते
तुमची बायको करते का ?

कृपा करून आमच्या घरीं
 चुकूनही फिरकूं नका
 आमच्या घरची आजकाल
 झाली आहे खानावळ
 घरामधील चहापाणी
 आवरसावर खाणींपिणीं
 सारीं आतां मीच करतों
 न करून कुठें जातो ?
 आमची बायको अभ्यास करते
 तुमची बायको करते का ?

ताटावरून पाटावर
 पाटावरून टेबलावर
 पुस्तकाखेरीज दुसरें कांहीं
 हिला मुळींच सुचत नाहीं
 नवरा आणि पोरें यांची
 शुद्ध हिला अगदीं नाहीं,
 हसूं नका तोंडभर
 पाळी येईल तुमच्यावर
 आमची बायको अभ्यास करते
 तुमची बायको करणार आहे
 (हीच परवां म्हणत होती
 हिची बत्तिशी वाईट आहे !)
 ' रात्र ' या शब्दाला
 माझ्या कोशांत अर्थच नाहीं
 जेव्हां पाहतों तेव्हां तेव्हां
 ही असते टेबलापाशीं

खरें म्हणजे पुस्तकांत
डोकें ठेवून घेते झोप
मात्र तसें म्हटलें तर
माझ्यावरच डाफरते
आमची बायको अस्सं करते
तुमची बायको करते का ?

हिची एक तक्रार मी
रोज रोज ऐकतों आहे
“ आम्ही इतकं मरतों तरी
त्याचं यांना कांहींच नाही
आम्ही मेलं शिकलों तर
यांचं नाक ठेचेल ना ! ”
अस्सं आमची बायको म्हणते
तुमची बायको म्हणते का ?

आमची बायको अभ्यास करते
तुमची बायको करते का ?

दोन वर्षे झालीं आतां
असंच हें चालूं आहे
नोकरी सोडून बसण्याची
माझ्यावर पाळी आहे
हिचा अभ्यास चालेतो
माझे जागरण चालूं आहे
हिची परीक्षा होईतो
माझी शिक्षा चालूं आहे

आमची बायको अभ्यास करते
तुमची बायको करते का ?

आमची बायको डाएट करते

आमची बायको डाएट करते
माझेच वजन घटतं आहे
हिचा घेर आणि माझी उंची
दिवसेंदिवस वाढतेच आहे...

बारीक होण्यावरची सारी
ट्रीटमेंट सध्यां चालू आहे
जगामधलें प्रत्येक औषध
आज घरांत हजर आहे
लिमिकलू नि मॅट्रिकलू
केव्हांच पचून जिरलें आहे
कॅलरीजची उष्णताही
केव्हांच थंड झाली आहे
आमची बायको डाएट करते
घर दवाखाना झाला आहे
व्यायामाचे विविध हात
आसनांचे अनेक प्रकार
पळणें आणि उड्या यांचें
रोज तांडव चालू आहे
वजन-कांटा चढून चढून
पार मोडून गेला आहे
बेलजीयमचा मोठा भारसा
पाहून पाहून विटला आहे
आमची बायको डाएट करते
जमीन मात्र हादरते आहे

कधीं नुसतें पाणी पिते
कधीं लिंबू-पाणी घेते,
कधीं नुसती ब्रेडच खाते
कालचें आज खरें नाहीं,
स्वयंपाकांतून तेल-मीठ
झालें आहे हद्दपार
दूध, तूप, लोणी हेंही
केलें आहे तडी-पार
आमची बायको डाण्ट करते
माझेंच तेज घटतें आहे

साखर मुळींच चालत नाहीं
मीठ असून भागत नाहीं
भाताचें केवळ दर्शन तर
झालें आहे अपथ्यकर
भाकरी कशी-बशी चालते
तूप त्यावर मुळींच नको
आमटीवरचें कळण चालेल
डाळ मात्र मुळींच नको
आमची बायको डाण्ट करते
माझेंच वजन घटतें आहे

रोज हिचा नवा प्रयोग
माझा बळी जातो आहे
हिच्यामुळें रोज नवा
अनुभव मात्र मिळतो आहे
काय चालतें, काय नाहीं
आमच्याकडे येऊन पहा

एकसपर्ट गायडन्स हवा तर
 मला कन्सल्ट करून जा
 आमची बायको डाएट करते
 मीच एकसपर्ट बनतो आहे
 वय आणि वजन यांचें
 प्रमाण मला ठाऊक आहे
 उंची आणि घेर यांचें
 कोष्टक पाठ झालें आहे
 तोळे, मासे, गुंजा आणि
 ग्रॅम, किलो, हन्ड्रेडवेट
 यांची माहिती आजकाल
 मला पाठ येते आहे
 आमची बायको डाएट करते
 माझें गणित घटतें आहे
 आजकाल माझी भावा
 फारच कर्डी झाली आहे
 नव्या नव्या शब्दांची
 भर रोज पडते आहे
 फॅटस आणि कॅलरीज
 यांचा अर्थ मीच जाणतो
 कार्बोहायड्रेटसारखा शब्द
 स्पेलिंगसकट पाठ म्हणतो
 आमची बायको डाएट करते
 माझें ज्ञान वाढतें आहे
 रोज 'ही' एकदां तरी
 लाडांत येऊन विचारतेंच

“ खरंच ना हो कालच्यापेक्षां
आज मी बारीक दिसते ?
पोलकीं सैल झालीं बघा
पांचवारी आतां पुरतें
बांगड्यांचाही बीड आतां
बदलूनच घ्यावा म्हणते ”
आमची बायको डाएट करते
मी मात्र पेंचांत आहे

‘ होय ’ म्हणणें खरें नाहीं
‘ नाहीं ’ म्हणून भागत नाहीं
दुर्लक्ष करूनदेखील यांतून
सुटका कांहीं होत नाहीं
खरंच तसं कांहींच नसतां
‘ हो ’कार मात्र घेउन जाते
सर्वाकडे जाऊन जाऊन
त्याचेंच कौतुक करीत बसते
आमची बायको डाएट करते
माझेंच वजन घटतें आहे
माझी उंची, हिचा घेर
दिवसेंदिवस वाढतोच आहे !

एक नाटक बसतें आहे

इथल्या महिला-मंडळांत
एक नाटक बसतें आहे
त्यांतल्या 'हि'च्या भूमिकेनें
माझे डोकें उठतें आहे...

रोज रात्रीं प्रॅक्टिससाठीं
मीच हिला पोंचवतो
आणि नाटक संपेतों
दाराबाहेर ताटकळतो
“ आपलीं माणसं असलीं म्हणजे
काम कांहीं रंगत नाही ”

या हिच्या म्हणण्यावर
माझे अपील चालत नाही
मग मात्र हिचेंच म्हणणें
बाहेरच्यांना पटवीत बसतो
आंत प्रॅक्टिस चालू, असते
मी बाहेर उभा असतो

इथल्या महिला-मंडळांत
एक नाटक बसतें आहे
'हि'च्या त्यांतल्या भूमिकेनें
माझी झोप बुडते आहे

तिची भूमिका वठण्यासाठीं
ती घरांत प्रॅक्टिस करते
प्रॉम्प्टिंग करून करून मात्र
नाटक माझेच पाठ होतें

रोज हिचे दिग्दर्शक
नव्या नव्या ॲक्शनस् सांगतात
आणि मग घरांत हिचे
तेच प्रयोग सुरू होतात

घरांत हिच्या जोडीला
मलाच उभे राहावे लागते
इतर प्रत्येक पात्राचे
मलाच काम करावे लागते

त्या साज्यांच्या भूमिकांचे
भाषण मला पाठ आहे
त्या साज्यांच्या ॲक्शनस्देखील
हिच्याकडून शिकली आहे

आपले सोडून सर्वांची
भाषणे हिला पाठ येतात
स्वतःखेरीज इतरांच्या
ॲक्शनस् हिला छान जमतात

खऱ्या नाटकांत मी नसतां
माझ्याच चुका काढीत बसते
कोण कुठे, कसे चुकते
हेच मला सांगत सुटते

इथल्या महिला-मंडळांत
एक नाटक बसते आहे
त्यांतल्या 'हि'च्या भूमिकेनें
माझे डोके उठते आहे !

एक नाटक बसते आहे

नाटकामध्ये 'हि'च्याकडे
योग्यच काम दिलें आहे
अगदीं नचरल करील असें
मोलकरीणचें पात्र आहे !

आज-काल घरामध्यें
त्याच भाषेंत बोलत असते
टोप-पदरी, जुनीं-पानीं
लुगडीं नेसून वावरत असते

हिचा असला अवतार पाहून
पोरें जवळ जात नाहीत
माझ्या जवळ येते तेव्हां
माझे डोळे उघडत नाहीत

आमच्या घरची मोलकरीण
मात्र सध्या खुशींत आहे
बाईसाहेबांची एक्स्चेंजमध्ये
उंची पातळें नेसते आहे

पण घरांत वावरतांना
माझीच होते पंचाईत
हीच समजून तिच्यामागें
पावलें पडतात सराईत...!

चूक लक्षांत येईतों
वेळ निघून गेला असतो
कडकलक्ष्मीचा अवतार
घरामध्यें प्रगट होतो

इथल्या महिला-मंडळांत
एक नाटक बसतें आहे
त्यांतल्या ' हि 'च्या भूमिकेनें
घरांत सिनेमा रंगतो आहे

घर म्हणजे जणुं कांहीं
हिला एक स्टेजच वाटतें
दिसेल तें तें प्रत्येक माणूस
नट किंवा नटी वाटते

कधीं खरें, कधीं खोटें
मला फरक कळत नाहीं
वायको आहे कीं मोलकरीण
हेंच मला ओळखत नाहीं

इथल्या महिला-मंडळांत
एक नाटक बसतें आहे
आणि प्रत्येक मोलकरीण
मी निरखून पाहतों आहे !

बाराठी ग्रंथ संग्रहालय ठाणे. स्वल्पत.

अनुक्रम वि:

अंक दि:

आमची बायको गाणें शिकते

आमची बायको गाणें शिकते
माझा आवाज बंद आहे
तबला आणि पेटी यांचा
घरांत आवाज घुमतो आहे...

भल्या पहाटे चारपासून
हिचा रियाज सुरुं होतो
रात्रीं बारा वाजेपर्यंत
रेडिओ सारखा चालू असतो

सकाळ, दुपार, संध्याकाळ —
तबला-पेटी वाजते आहे
तंत्रज्ञाची एक तरी
तार रोज तुटते आहे

आमच्या घराच्या शेजारीं
सध्यां कोणी फिरकत नाहीं
जागा रिकाम्या असूनदेखील
भाडेकरू येतच नाहीं

आमची बायको गाणें शिकते
माझा आवाज बंद आहे
तबला आणि पेटीचाच
घरांत आवाज घुमतो आहे

रेडिओवर क्लासिकल
गायचें हिचें स्वप्न आहे
तिला माझी साथ असावी
अशी फार इच्छा आहे

खरें सांगतों शंखाशिवाय
वाद्य कधीं जमत नाहीं;
तबला-पेटी-तंबोन्याचें
नातें कधीं जुळत नाहीं

मोठमोठ्या तबलजींनीं
इथें हात टेकले आहेत
मला शिकवून शिकवून मात्र
त्यांचेच ताल चुकत आहेत !

मी तबला वाजवण्याचा
अनेक वेळां प्रयत्न केला
प्रत्येक वेळीं एक नवा
तबला मात्र फुटून गेला

त्या साऱ्या तबल्यांच्या
मी कुंड्या केल्या आहेत
बागेमध्ये ओळीनें
छान मांडून ठेवल्या आहेत !

आमची बायको गाणें शिकते
मी तबले फोडतों आहे
माझ्या बागेत प्रत्येक वेळीं
एक कुंडी वाढते आहे

आमची बायको गाणें शिकते

निदान तंबोज्याची तरी
छेडतां यावी मला तार
अशी अगदीं मनापासून
हिची इच्छा आहे फार

पण माझ्या हातांमध्ये
तार कांहीं टिकत नाहीं
रोज एक तरी भोपळा
फुटल्याशिवाय रहात नाहीं

या लाकडांचा बंबामध्ये
जाळ फारच छान होतो,
त्याच गरम पाण्यानें
रोज मी आंघोळ करतो

एकताल, त्रिताल, झपतालांतला
फरक मला कळत नाहीं
पेटीमधून सारेगम
मला ऐकूं येत नाहीं

शेवटीं चिडून जाऊन 'ही'
नाद माझा सोडून देते
"आमच्या ह्यांना संगीताचें
इंद्रियच नाहीं!" म्हणते!

आमची बायको गाणें गाते
क्लासिकल गाणार आहे
ऐकणाऱ्यांनो, सावधान
रेडिओवर जाणार आहे !

घरामध्यें त्याचसाठीं
नवा रेडिओ आला आहे
एकदां लावला आहे तो
अजून तसाच चालू आहे

गोवा-सिलोन-विविध भारती
हिला मुळींच चालत नाहीं
क्वासिकलखेरीज गाणें
रेडिओवर लागत नाहीं

प्रत्येकजण खाकरून खोकलून
घसा खरडून गात असतो
आत्तां रेडिओ फुटेल म्हणून
मी वाट पहात असतों

गाणें संपतां संपत नाहीं
रेडिओ काहीं फुटत नाहीं
'रॉक अँड रोल'चें गाणें कांहीं
ऐकायला मिळत नाहीं

कॉमेन्टरीसाठीं जेव्हां
माझा जीव तुटत असतो
त्याच वेळीं हिचा खाँसाहेब
रेडिओवर रडत असतो !

त्याचें रडणें संपण्यापूर्वींच
दोन्ही इनींग संपून जातात
माझ्यासकट सारे बॅट्समन्
'क्रीन बोल्ड' भौट होतात !

आमची बायको गाणें शिकते
माझी मॅच चुकते आहे
रेडियोवर रेकून रेकून
क्लासिकल चालू आहे...

गवईबुवा रोज येतात
तीन तीन तास शिकवीत असतात
दहा बारा वर्षांत नक्की
हिला गाणें येईल म्हणतात !

हें असेंच चाललें तर
मी कांहीं टिकत नाहीं
डायब्लोस घेईन म्हटलें तर
एवढें कारण पुरत नाहीं !

आमची बायको गाणें शिकते
माझा आवाज बंद आहे
तबला-पेटी-तंबोरा अन्
रेडिओ घरांत वाजतो आहे !

आमची बायको शिवण शिकते

आमची बायको शिवण शिकते !
तुमचे कपडे आहेत का ?
आमच्या घरी मशीन आणलय्
एकदां ट्रायल देतां का ?

गेलं वर्षभर हिची
सारखी चालू होती कटकट
“ घरांत मशीन असलं म्हणजे
कपडे शिवून होतात झटपट ! ”

बजेटमध्ये बसत नव्हतं
तरी हिनं नाहीं ऐकलं
हप्त्यावरतीं मिळणारं
एक मशीन शोधून काढलं !

महिनाभर त्याचंच गणित
हिच्या तोंडून ऐकतों आहे
दहा वर्षांत वीस टक्के
व्याज म्हणे सुटणार आहे !

पायजम्याच्या अर्ध्या चड्ड्या
एक तासांत शिवून देते
शर्ट फाडून फॅशनेबल
रुमालदेखील शिवून देते

सूटपँटच्या पायांच्या
हिला छान पिशव्या येतात,
धान्यधुन्य आणण्यासाठीं
त्या फारच दणकट असतात !

नव्या नव्या पातळांचे
पडदे करून घेतां का ?
घोतरें फाडून त्यांचे छान
नेहरू शर्ट हवेत का ?

हिच्या हातांमधून एकही
कपडा कधीं सुटला नाहीं
वॉशिंग्टनच्या कुऱ्हाडीला
मशीन हार जात नाहीं

बाजारांतून रोज नवा
तयार कपडा विकत आणते
तो सगळा शिवणीमधून
मान मोडून उसवीत बसते

उसकटलेल्या त्या तुकड्यांचीं
डोळे फाडून मापें घेते
त्यांच्यावरतीं नवीन कपडा
ठेवून ठेवून कातरीत बसते

इतक्या साऱ्या खटपटींतून
जें कांहीं तयार होतें
तें सारें वापरण्याची
आमच्यावरतीं पाळी येते

आजकाल तेच कपडे
आमचीं पोरे व्हापरतात
माझ्या अंगावरतीं देखील
तेच नवे कपडे असतात

मशीन घेतल्यापासून मात्र
एक फायदा झाला आहे
आपलं तोंड शिवून घेऊन
'ही' शिवणांत गर्क आहे !

याच एका कारणासाठीं
सारे सहन करतां आहें
रोज तोंड देण्यापेक्षां
हें पुष्कळ बरें आहे !

एक तरी रीळ रोज
मशीनवर गुंता होते
चाकावरची वादी रोज
एकदां तरी हटकून तुटते

रोज रोज हिच्या बोटांत
किती सुया मोडत असतात
तरी बरं, बांधण्यासाठीं
खूप कोऱ्या चिंध्या असतात !

दाही बोटें बांधल्या स्थितींत
ही शिवण शिकत असते
आणि मग कपड्यांमध्ये
नवी नवी फॅशन होते !

आमची बायको नोकरी करते

आमची बायको नोकरी करते
तुमची बायको करते का ?
माझा अनुभव सांगतो आहे
तुमचा तुम्ही सांगाल का ?

मिळवती मुलगी-दुभती गाय !
म्हणून हुंडा मिळाला नाही,
हिला रजा नव्हती म्हणून
लग्न थाटांत झालंच नाहीं

खटपट करून जेव्हां माझी
हिच्याच गांवीं बदली झाली
तेव्हां कुठं माझी-तिची
खऱ्या अर्थी भेट झाली !

माझ्यापेक्षां हिचा पगार
तसा खूपच जास्त आहे
आणिक हिची नोकरीदेखील
माझ्यापेक्षां मस्त आहे !

महिन्याकांठीं एकवीस दिवस
हिची फिरती चालू असते,
जीप आणि प्यून घेऊन
ही मोठ्या ऐटींत फिरते !

पगार जास्त, नोकरी मस्त
याचा हिला ताठा आहे

आणि माझ्या नोकरीबद्दल
हिच्या मनांत कांटा आहे

आमची बायको नोकरी करते
पैसा मिळवून आणते आहे
आपल्यामुळेच घर चालतें
अशी तिची खात्री आहे

माझ्याबद्दल सांगत असतां
हिला म्हणे लाज वाटते
मी नोकरी सोडून द्यावी
असें हिला नेहमीं वाटतें

“ तुम्ही नोकरी सोडली म्हणजे
घर तरी छान राहिल
आणि माझ्या मागची घरची
काळजी तरी दूर होईल ! ”

या हिच्या म्हणण्यामधला
मला विचार पटला आहे,
हिच्याच सल्ल्यावरून मी
राजीनामा दिला आहे

मीच घरीं असल्यामुळे
घरचे गडी काढून टाकले
खानावळीचे डबे आणणें
आतां आम्हीं बंद केलें

घरामधली उधळ-माधळ
आतां कमी झाली आहे

आमची बायको नोकरी करते

एकव्या एका मुलावरही
माझंच आतां लक्ष आहे

मीच घरांत असल्यामुळें
केवढा खर्च वाचतो आहे !
शिवाय हिच्या मनांत आतां
माझ्याबद्दल आदर आहे !

एकवीस दिवसांपेक्षां जास्त
हिला फिरती आतां जमते
जीप आणि प्यून यांची
जास्त सेवा घेतां येते !

नोकरीपाठीं एकवीस रात्री
' ही ' बाहेरगांवीं असते
इतर दिवशीं दमून भागून
फार लवकर झोपीं जाते

त्यामुळें आमच्या घरांत
नियोजनाचा प्रश्नच नाहीं
चुकून एक झाला आहे,
त्याला आई ठाऊक नाहीं

आमची बायको नोकरी करते
मीच गृहिणी बनलों आहे
एकव्या एका मुलाची
मीच आई झालों आहे !

आमची बायको प्रवास करते

आमची बायको प्रवास करते
तुम्ही कधीं पाहिलीत काय ?
बायको प्रवास करते याचा
अनुभव तुम्ही घेतलाय् काय ?

प्रवासाला जायचें म्हणतांच
' ही 'ची कळी एकदम खुलते
आणि मग निघेपर्यंत
ही गेल्यापैकींच असते !

वर्षाकांठीं अनेक वेळां
घरांत असला प्रसंग येतो
बहुतेक भाझा सारा पगार
हिच्या प्रवासांतच जातो

एकटा प्रवास करणें हिला
मुळींच पसंत पडत नाहीं
' साही ' पोरें घेतल्याशिवाय
कधींच प्रवास करीत नाहीं

तरी बरें, प्रवासांत
मी सोबत नको असतों
आणि माझा तेवढाच काळ
घरामध्यें सुखांत जातो

प्रवासपूर्व आठ दिवस
घरांत गोंधळ चालू असतो
कसें जायचें, काय न्यायचें
सारखा प्लॅन बदलत असतो

‘ बस ’ किंवा ‘ रेल्वे ’ यांचा
नक्की वेत ठरत नाही !
तरी बरें, आमच्या गांवीं
विमानाची सोय नाही !

शेवटीं आपली एस्. टी. च बरी
असा हिचा निर्णय ठरतो
वार, दिवस, तारीख, वेळ
यांचा घोळ घातला जातो

दिवस, वेळ ठरल्यानंतर
रिझर्वेशन मीच करतो
पुढच्या दोन गाड्यांचेही
रिझर्वेशन करून ठेवतो

कारण ठरवलेली गाडी
चुकणार याची खात्री असते
मात्र जायचें चुकूं नये
अशीच माझी इच्छा असते

सामानाची बांधाबांध
चार दिवस चालू असते
एकूण नग किती याचें
गणित सारखें सुरू असतें

पोरें, बाळें, सामानसुमान
यांचा मेळ बसत नाही
सावळा गोंधळ, नाचानाच
प्रवासभर चुकत नाही

ऐन वेळीं स्टँडवर
कांहीं तरी आठवण करते
कर्मीत कमी चार वेळां
मला घरीं यावें लागते

रेल्वेपेक्षां एस्. टी. गाडी
हिला जरा कमी 'लागते'
तरीदेखील त्याच्यासाठीं
खूपच काळजी घ्यावी लागते

प्रवासाच्या आधल्या दिवशीं
हिचा कडक उपास असतो
अॅन्होमीनच्या गोळ्यांचाही
सतत मारा चालू असतो

शिवाय प्रवासभर हिचा
एक उपाय चालूच असतो
सतत 'चरत' राहण्याचा
हिचा उद्योग सुरूच असतो

असें सतत 'चरलें' म्हणजे
प्रवास कधीं लागत नाहीं
हा उपाय कळल्यापासून
हिला भीतीच वाटत नाहीं

हमालाचा आणि हिचा
सौदा कधींच जमत नाही
सामान वाहून नेण्याबद्दल
भांडण कधीं चुकत नाही

एस्. टी. मधल्या कंडक्टरशीं
हिचें नेहमीं भांडण होतें
आणि त्यांत प्रत्येक वेळीं
त्यालाच पड खावी लागते !

‘ बारा वर्षांखालचींच सारीं
साही पोरें आहेत ’ म्हणते
‘ अर्ध्या सिटा ’ ठरवायसाठीं
नाना सबबी सांगत सुटते !

तरी बरें आपलें तरी
पूर्ण तिकीट मागून घेते
या साऱ्या घोळामध्यें
पोर एखादें राहून जातें !

सामानाच्या डागांवरतीं
पूर्ण पत्ते चिकटवून घेते
पोरांच्याही सदऱ्यांवरतीं
तसेच पत्ते टांचून देते

प्रवासाच्या अखेर समयीं
डाग एकादा हरवून वसते
नशीब शिकंदर म्हणून म्हणा
पोरें मात्र शाबूत आणते !

आमची बायको सायकल शिकते

आमची बायको सायकल शिकते
रस्त्यांत पोरें सोडूं नका
आधींच सांगून ठेवतों आहे
नंतर तक्रार आणूं नका !

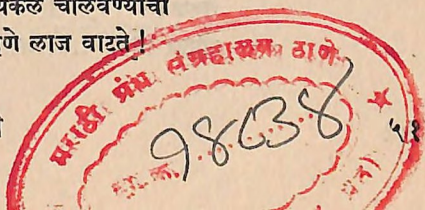
सायकलीच्या पुढें मागें
तांबडे [L] लावले आहेत
आंधळ्यालाही वाचतां येतील
एवढे मोठे बोर्ड आहेत !

‘ सायकल शिकावी ग्राउंडवर ’
म्हणणें हिला पटत नाहीं
कारण इथलें ग्राउंड म्हणे
कर्धीच मोकळें असत नाहीं !

सकाळ-दुपार ग्राउंडवर
क्रिकेट-हॉकी चालूं असते
संध्याकाळीं पहावें तों
रोमियोंची गर्दी असते !

चांदण्याच्या रात्रीं म्हणे
कुजबुज, किलबिल फार असते
तशांत सायकल चालवण्याची
हिलाच म्हणे लाज वाटते !

आमची बायको सायकल शिकते

तेव्हां हिनेंच विचार केला
रस्ता काय, आपलाच आहे !
शिवाय वेळप्रसंगाला
प्रत्येक माणूस घरचेंच आहे !

म्हणून सध्यां रस्त्यावरतीं
हिची सायकल धांवत असते
मागें पुढें पाहून चाला
आमची बायको सायकल शिकते !

शिकावू सायकल देत असतां
दुकानवाला तक्रार करतो
दुप्पट भाडें घेऊन वरतीं
मोडतोडीचे पैसे घेतो

आतां तर अनुभवानें
सायकल कोणी देतच नाहीं
ओळख आणिक डिपॉझिटही
ठेवून देखील भागत नाहीं

म्हणून शेवटीं हिच्यासाठीं
लेडी-सायकल घेतली आहे !
दर दोन दिवसांनीं ती
एकदां तरी मोडते आहे

आजपर्यंत जेवढा खर्च
झाला आहे सायकलवरतीं
तेवढ्यामध्ये एक तरी
मोटार सहज आली असती !

गेले सहा महिने हिचें
सायकल शिकणं चालूं आहे
आत्तां कुठें सायकलीशीं
हिचें नातें जुळतें आहे

हिच्या सायकल शिकण्यामध्ये
अनेक अपघात झाले आहेत
हिचे आणि सायकलीचे
अनेक पार्टस मोडले आहेत

त्या दोघींच्या रिपेरींत
इतकी रक्कम खर्च होते
तेवढ्या पैशांत हिचें एक
वाळंतपणही झालें असतें !

बऱ्याच दिवसांनंतर आत्तां
हिला बॅलन्स जमतो आहे
माझा आधार घेतल्याखेरीज
सायकल धावूं शकते आहे

पण अजून मदतीशिवाय
सुरुवात कांहीं जमत नाही
एकदां बसवून दिल्यानंतर
मग मात्र ऐकत नाहीं

सीटवरतीं बसवून देऊन
हिला लोटून घावें लागतें
जेथें जायचें असतें तेथें
खालतीं उतरून घ्यावें लागतें !

‘ ब्रेक ’ नामक गोष्टीवरतीं
हिचा मुळींच विश्वास नाहीं
झाड किंवा माणसाशिवाय
हिची सायकल थांबत नाहीं !

सायकलला एक घंटा असते
याचें हिला भानच नसते
अधुनमधून हिचें आपलें
किंचाळणेंच चालूं असतें

म्हणून म्हणतो रस्त्यावरती
मागें पुढें पाहून चाला
हिची सायकल आली तर
जीव मुठींत घेऊन पळा

आमची बायको सायकल शिकते
रस्त्यांत पोरे सोडूं नका
आधींच सांगून ठेवतो आहे
नंतर तक्रार सांगूं नका...!

आमची बायको वैताग करते

आमची बायको वैताग करते
तुमची कधीं करते का ?
हिला कारण लागत नाहीं
तुमची कारण सांगते का ?

हिला वैताग करण्यासाठीं
कारण कांहींच लागत नाहीं
डोक्यांत राख घालण्याकरतां
काळवेळ लागत नाहीं !

वैताग प्रगट करण्याच्या
हिच्या अनेक तऱ्हा असतात
प्रत्येक वेळीं हिच्या अंगच्या
नव्या नव्या कळा दिसतात

कधीं आदळआपट करते
कधीं ' शब्द ' बोलत नाहीं
कधीं नुसती झोपून राहते
काय करेल सांगवत नाहीं

केस सारे विस्फारून
डोळे गरगर फिरवते
भोकरासारखे डोळे करून
सारखी मला दटावते

आमची बायको वैताग करते

तिच्यापुढें पोरासारखा
मी निमूट उभा राहतों
दीनवाणा चेहरा करून
भिजल्या कुठ्यासारखा होतो !!

‘ शट् अप् ’ आणि ‘ चूप रहा ’
सारखे तिचे हुकूम सुटतात
जाड जाड तिचे ओठ
रागावतांना थरथरतात

कमरेवरतीं हात घेऊन
अशी कांहीं उभी असते
जसे कांहीं सगळे ‘ नवरे ’
पाटीत भरून फेकणार असते !

वैतागलेल्या स्थितीत जेव्हां
घर डोक्यावरतीं घेते
घरामधल्या प्रत्येकाची
पांचावरती धारण बसते

जरी दिसते गोगलगाय
तेव्हां जणुं वाघीण बनते
आणि हिच्या डरकाळ्यांनीं
घर सारें हादरून जातें

हिचा केव्हां भडका उडेल
त्याचा नेम सांगवत नाहीं
ज्याच्यावरतीं तडकेल त्याची
धडगत कांहीं रहात नाहीं

हिची दृष्टी जेव्हां जेव्हां
पोरांबाळांकडे वळते
चळचळ कांपत प्रत्येक पोर
आपली चड्डी ओली करतें

मुलें अभ्यास करीत नाहीत
एवढें कारण तिला पुरतें
पोरें चहा पितात म्हणून
हिचें तांडव सुरू असतें

मोलकरणीचा खाडा होतो
किंवा दूध-रतीव चुकतो
तेव्हां हिच्या वैतागाचा
रंग कांहीं औरच असतो !

भैयावरच्या रागानें ही
बिन्-दुधाचा चहा करते
आणि स्वतःबरोबरच
आम्हांलाही तोच पाजते

मोलकरणीच्या वरचा राग
घरच्या भांड्यांवरतीं निघतो
आणि प्रत्येक भांड्यावरतीं
एक नवा पोचा येतो !

हिच्या वैताग-रागावरतीं
निश्चित असा उपाय नाही
आजचा उपाय उद्यां अपाय
ठरल्याशिवाय रहात नाही

ही केव्हां शांत होईल
तेही सांगणें कठीण असतें
मात्र शांत झाल्यावरतीं
त्याची आठवण घायची नसते

कारण तेवढें निमित्तदेखील
पावड्यासारखें हिला पुरतें
आणि हिच्या वैतागाला
पुन्हां एकदां तोंड फुटतें

एवढें सगळें असलें तरी
एक मात्र खरें असतें
वैतागलेल्या स्थितींतही,
खरोखरीच सुंदर दिसते !

पण याचा त्या वेळीं
कांहींच उपयोग असत नाहीं
अशा वेळीं जवळ जायचें
माझ्यांत धाडस असत नाहीं !

अशा वेळीं एकच गोष्ट
मी नेहमीं करीत असतों
आरामखुर्चीमध्ये बसून
सारी गम्मत पहात असतों !

हिचा थैमान चालूं असतो
माझा वेळ छान जातो
समोर एक सुंदर प्रवेश
तासन् तास चालूं असतो !

आमची बायको दौरा करते

आजकाल आमची बायको
समाज-सेवा करते आहे
आणि माझ्या मागे मात्र
नसता उद्योग लागला आहे

सभा आणि सभेसमेलनें
हिच्या पांचवीस पुजलीं आहेत
डायरीमध्ये त्यांच्या नोंदी
मीच नित्य ठेवतो आहे

रोज सत्रा कामांची
हिच्या मागे गर्दी असते
आणि घर सांभाळण्याची
अर्थात् माझीच पाळी असते

कुठें 'व्याख्यान', कुठें 'चर्चा'
कुठें 'परिसंवाद' असतो
कुठला 'क्लब', कुठलें 'मंडळ'
आठवायलाही वेळ नसतो !

रोज भले मोठे हार
गळ्यांत घालून परत येते
दारामध्ये स्वागतासाठीं
मलाच उभें रहावें लागतें

रोज नव्या फंडासाठी
देणग्या जाहीर करीत असते
मुकाब्यानें पैसे भरून
मलाच पावती घ्यावी लागते !

कुठें चिटणीस, कुठें अध्यक्ष
कुठें आहे खजिनदार
जेथें जेथें जाते तेथें
हिला आहे भलताच मान !

सभामधून रोज नवे
फर्डे विचार मांडत असते
प्रत्येक वेळीं नवे भाषण
माझ्याचकडून लिहून

हिच्या व्याख्यानांचे रिपोर्ट
मलाच छापून घ्यावे लागतात
छापून आल्यानंतर कापून
नीट ठेवून घ्यावे लागतात !

हळूहळू हिची सेवा
सरकारमान्य झाली आहे
अधून मधून दिल्लीचीही
वारी सध्यां होते आहे !

हिच्या समाजकार्याचा
इतका डंका झाला आहे
मंत्र्यांनाही आजकाल
हिचा धाक वाटतो आहे !

हिच्या समाजसेवेचें
कांहीं थोडें चीज म्हणून
हिची निवड झाली आहे
खुद्द केंद्र सरकारकडून !

परदेशांच्या दौऱ्यावर
शिष्टमंडळ जायचें आहे !
भारताच्या संस्कृतीचें
दर्शन घडवून यायचें आहे !

पंधरा हजार मैलांवरतीं
चार ' शिष्ट ' स्त्रिया जातील
त्यांच्या नेत्या म्हणून आमच्या
बाईसाहेब चार्ज घेतील

कमींत कमी पन्नास हजार
यांच्या नांवें खर्च होतील
तेवढ्यामध्ये चौघीजणी
साऱ्या जगभर फिरून येतील

देशोदेशींच्या लोकांना
यांनीं दर्शन द्यायचें आहे
भारताच्या संस्कृतीची
ओळख पटवून द्यायची आहे

चौघीजणींत चार कामें
आत्तांच वांटून दिलीं आहेत
हिच्याकडे काम आहे
त्याचाच अभ्यास चालू आहे

गळ्यामध्ये मंगळसूत्र
कपाळाला लाल कुंकू
नऊवारी पातळ नेसून
सदा हिनें रहायचें आहे !

अंगामध्ये घालायची
चोळी नऊ तुकड्यांची
नाकामध्ये घालणार आहे
नथ चौदा मोत्यांची !

दुसरी एक शिष्ट बाई
पान खाऊन थुंकत राहिल
भारतीय लिपिस्टकचें
दर्शन तिकडे घडवीत राहिल !

विविध प्रांतांच्या चालीरीती
सध्यां चौघी शिकत आहेत
त्यांच्यासाठी प्रांतोप्रांती
आधीं दैरे आंखले आहेत !

शिष्टमंडळाचा दौरा
जेव्हां एकदां सुरू होईल
हिच्या समाजकार्याचेंही
तेव्हांच खरें चीज होईल !

हिची निवड झाल्यापासून
सत्कारांना जोर आहे
हिचा नवरा म्हणून मला
सध्यां थोडा मान आहे !

स्पर्धासाठीं पूर्वतयारी

इथल्या महिला-मंडळाचें
संमेलन होणार आहे
आणि त्याच वेळीं मंडळ
विविध स्पर्धा घेणार आहे

मंडळाच्या प्रत्येक स्पर्धेंत
हिनें नांव नोंदलें आहे
आमची बायको आत्तांपासून
तयारीला लागली आहे

हिची तयारी पहात असतां
मला नेहमीं वाटत असतें
ऑलिंपिकचे सर्वच सामने
हिनें सहज जिंकले असते !

लिंबू-चमचा स्पर्धेसाठीं
हिची प्रॅक्टिस चालू असते
तोंडामध्ये चमचा ठेवून
सारखी घरभर धांवत असते

प्रत्येक वेळीं ताजें लिंबू
पायाखालीं फुटत असतें
बाजारांतून डझनावारी
लिंबें रोज विकत आणते

गाढव-शेपूट स्पर्धेसाठी
प्रॅक्टिस सारखी चालू असते
रोज एक नवे गाढव
मला काढून घावे लागते

डोळ्यांवरतीं पट्टी बांधून
गाढवाजवळ न्यावी लागते
मी हात सोडतां क्षणीं
मलाच ही चांचपू लागते !!

भरली घागर डोक्यावरतीं
सावरण्याची स्पर्धा आहे
त्याची प्रॅक्टिस करतांना ही
अनेक वेळां भिजते आहे

हिला ओलीचिंब पाहून
मला काव्य स्फुरते आहे
डुमकणारी राधा गौळण
रोज दृष्टीस पडते आहे

संगीत-खुर्ची स्पर्धेसाठी
बाजापेटी आणली आहे
माझे पेटीवादण आणि
हिचे पळणे चालू आहे

खुर्च्यामध्ये पाय अडकून
अनेक वेळां पडते आहे
मी पाहून हंसतो म्हणून
माझ्यावरतीं चिडते आहे

ढिगाऱ्यांतून आपलीच चप्पल
हुडकण्याची स्पर्धा आहे
त्यांत हिचाच नंबर लागेल
याची मला खात्री आहे

कारण तेवढ्यासाठीच हिनें
नवीन चपला घेतल्या आहेत
पांढरे पट्टे, लाल गोंडे
मुद्दाम लावून घेतले आहेत

डोळे बांधून तीन घावांत
माठ फोडणें चालू असते
रोज फुटक्या मडक्यांची
घरामध्यें रास पडते

डोळे बांधून हिच्या हातीं
एक लाठी द्यावी लागते
स्वतःभोंवतीं गरगर फिरवीत
जरा दूर न्यावी लागते

बहुतेक हिच्या पायांखालींच
सारे माठ फुटून जातात
मात्र हिच्या लाठीखालीं
अनेक डोकीं शेकलीं जातात

नांव घ्यायच्या स्पर्धेमध्ये
हिला एकच अडचण वाटते
माझे नांव ' फारच लांब '
असल्याची ही तक्रार करते

रोज नवे उखाणे ही
माझ्याकडून लिहून घेते
आजकाल उखाण्यांतच
मला हांका मारीत असते

कर्मीत कमी वेळामध्ये
नऊवारी नेसण्याचा
गतवर्षीचा विक्रम थंदा
हिला आहे मोडायचा

त्याच्यासाठी घड्याळ लावून
नऊवारी नेसत असते
घड्याळांतला वेळ पाह्यचें
माझ्याचकडे काम असतें

पण अशा वेळीं माझे
घड्याळांत लक्षच नसतें
हिला पहात असतां मला
नवें काव्य स्फुरत असतें

मंडळाच्या प्रत्येक स्पर्धेत
हिनें भाग घेतला आहे
आमची बायको आत्तांपासून
तयारीला लागली आहे

हिची तयारी पहात असतां
मला स्वप्न पडतें आहे
ऑलिंपिकचें गोल्ड मेडल
हिनें मिळवून आणलें आहे !

माझी उ(ब)दार नायिका

आमची बायको आजकाल
' उबदार कथा ' लिहिते आहे
ज्याच्या त्याच्या तोंडामध्ये
हिचें नांव घोळतें आहे

' ताई ', ' बाई ', ' सखी ' यांचे
अंक हिच्याचमुळे खपतात
' आई-बाबा ', ' इकडम्-तिकडम् '
अंक हिच्याचमुळे सजतात

' विंझण ', ' नेमका ', ' पत्करा 'च्या
प्रत्येक अंकांत गोष्ट असते
' अंगदर्शन ', ' धंदा 'मध्ये
कायम लिहिणें चालू असतें

' रती ' आणि ' मस्ती 'मध्ये
हिचा नेहमीं रतीब असतो
हिच्या उबदार कथांमध्ये
रोज नवा ढंग असतो

चोरून मारून हिच्या गोष्टी
प्रत्येकजण वाचीत असतो
चारचौघांमध्ये मात्र
आपलें नाक मुरडीत असतो

कॉलेजमचलीं पोरेंपोरी
गोष्टीवरतीं मरत असतात
हिचें नांव वाचतांक्षणीं
मासिकांवर झडप टाकतात

खरं सांगतो, पूर्वीं असलं
उबदारबिबदार लिहीत नसे
लोक सारखे विचारतात
' तर मग असें झालें कसें ? '

सारं सारं आतां एकदां
खरं खरं सांगणार आ
हिच्या उबदार कथांमधलं
रहस्य उघडं करणार आहें

अहो, पूर्वीं एके काळीं
' सभ्य कथा ' ही लिहीत असे
तेव्हां हिच्या गोष्टींकडे
डुंकून कोणी पहात नसे

बहुतेक सारीं मासिकें त्या
' साभार परत ' पाठवीत असत
डुंकून कोणी छापलीच तर
अंकसुद्धां पाठवीत नसत

कशी कुणास ठाऊक, हिला
एक दिवस युक्ति सुचली
रात्रभर बसून हिनें
एक ' शृंगार-कथा ' लिहिली

शैली किंवा कथानक
असें त्यांत कांहींच नव्हतें
चुबनें नि आलिंगनें
यांचेंच पेंव फुटलें होतें

पुष्ट उरोजांचें वर्णन
अधूनमधून केलें होतें
नायक आणि नायिकेचे
चोरटे प्रेमप्रसंग होते

नायिकेला पावसामध्यें
ओलीचिंब केली होती
कपडे बदलतांना तिला
वाचकांपुढें आणली होती

एक चावट मासिक पाहून
हिनें कथा पाठवून दिली
लगेच कथास्वीकृतीची
भली-मोठी पोहोंच आली

तेव्हांपासून 'तसल्या' मासिकांत
हिचा भाव वाढतो आहे
त्यांना 'माल' कसला लागतो
हिला अचूक कळलें आहे

आजकाल दिवसरात्र
सारख्या कथा लिहिते आहे
आणि हिची लेखणी आतां
भलतीच स्वैर सुटली आहे !

‘ शृंगार-कथा ’, ‘ शीण-गार ’ कथा
‘ नग्न-कथा ’ लिहिते आहे
‘ वियोग-कथा ’, ‘ प्रयोग-कथा ’
‘ अंधार-कथा ’ पाडते आहे

परकें वाड्याय रद्दी भावांत
नेहमीं विकृत आणीत असते
शृंगाराची फोडणी देऊन
तेंच उतरून काढीत असते

हिच्या ‘ उबदार कथां ’मध्ये
सारीं स्फोटक द्रव्यें असतात
लग्नपूर्व संबंध आणिक
स्वैराचारी स्त्रिया असतात

लग्न-बाह्य संबंधांत तर
हिचा हातखंडाच आहे
त्यांतल्या हिच्या सफाईनें
मीही थकू होतों आहें

हिच्या असल्या कथांचा मी
अगदीं पहिला वाचक असतों
मी वाचून पेटलों तरच
ही कथा पाठवीत असते

अधून मधून हिचें नांव
खटल्यामधून घेतलें जातें
आणि हिच्या कथांना मग
फारच मोठी मागणी येते !

प्रेझेंट म्हणून कोणी हिला
सेटची बाटली पाठवून देतो,
तर कोणी टेलिफोनचा
नंबरदेखील कळवून ठेवतो

अनेकजण पत्रांमधून
लाडांत येऊन फोटो मागतात
कथांमागील अनुभूतीची
अनेकजण पृच्छा करतात

या साऱ्यांचा हिच्यावरतीं
फारच परिणाम झाला आहे
हिच्या बोलण्यावागण्यामध्ये
भलताच फरक पडला आहे

हिला वाटते, आपण जणू
कथेमधली नायिकाच आहों
आणिक आपला नवरा म्हणजे
कथेमधला नायक आहे

आपले केस पांढरे झालेत
हें ही सध्यां विसरून जाते
नवरा पेन्शनमध्ये गेलाय्
याची हिला आठवण नसते

नटूनथटून सायंकाळीं
फिरण्याचा ही हट्ट धरते
रस्त्यावरतीं लाडांत येऊन
मलाच धक्के मारीत असते

आमची बायको कथा लिहिते
फारच कीर्ति झाली आहे
उबदार कथा लिहितां लिहितां
स्वतःच तरुण बनली आहे !

तू आज नाहीस

—तू आज नाहीस

आणि मला कसं मोकळं, मोकळं, मोकळं वाटतं आहे !

सकाळच्या स्टोव्हच्या फरफराटांत,

आणि तुझ्या कडकडाटांत,

साखरझोपेचं आज खोबरं होणार नाही !

उकळल्यामुळं आमटी बनलेला,

साखरेमुळं मुरांबा झालेला,

कमी दुधाचा आणि धुरकटलेला,

तुझ्या हातचा कोमट चहा,

हंसतमुखानं ' किती छान ! ' म्हणून आज घशांत ओतायला नको !

खरंच किती सुटल्या, सुटल्या, सुटल्यासारखं वाटतंय मला !

घराबाहेर पडण्यासाठीं नेहमींच आतुर अशा माझ्या पावलांना

रेंगाळण्याचं नाटक करण्याची आज गरज नाही,

किंवा उशीरा घरीं परत येतांना

तुझ्या तोफखान्याला तोंड देण्यासाठीं,

कुणाच्या तरी मित्राच्या बरोबर

हळूच घरीं प्रवेश करण्याचंही आज कारण नाही

आज किती स्वतंत्र आहें मी !

—दुपारच्या त्या जेवणाच्या रम्य वेळीं

आमटींतली न शिजलेली डाळ;

आणि भातांतले दांत पाडणारे खडे

यांच्याबद्दल उगाचच वाण्याचा उद्धार करण्याची आज गरज नाही

—तुझ्या ऑफीसची वेळ साधण्यासाठीं

तुझी कुठं तरी पडलेली पर्से

कुणाकडे तरी राहिलेले सॅन्डल्स
 तुझं रिकामं पेन, ऑफीसचे कागद
 हें सारं शोधून देण्यांत माझी होणारी तारांबळ
 आजचा दिवस तरी टळणार आहे
 खरंच किती मोकळा आहे मी ! किती रिकामा !!
 आणि सायंकाळचा तो तुझा हिंदीचा क्लास
 तो संपेपर्यंत आज घरीं तिष्ठत बसायला नको
 आज अगदीं मोकळेपणानं
 कुणाबरोबरही
 कुणीकडंही
 कितीही वेळ फिरायला मी मोकळा आहे
 खरंच किती मोकळेपणा हा !
 पण या मोकळेपणाला तुझी सतत जाणीव आहे
 या अनिबंधांत बंधनाची आठवण आहे
 खरंच तू आज असतीस तर
 तर याच मोकळेपणाला आगळीच खुमारी आली असती नाही ?

तू उद्यां येणार

—तू उद्यां येणार

आणि माझी अजून कांहींच तयारी नाही !

दोरीवरच्या कपड्यांचीं हीं लुकरें परटाकडे जायला हवींत,

टेबलावरची ही पुस्तकांची चवड कपाटांत जायला हवी;

ही दाढी, ही तुटकी चप्पल, ही छत्रीची तुटलेली तार !

आणि तू तर उद्यांच येणार !

—कॅलेंडरवरची ही छचोर नर्तकी आज तीन महिने झाले

जगाच्या मार्गेंच राहिली आहे

तिच्या अधीन्या पावलांना आजचा महिना तरी दाखवयाला हवा

भिंतीवरचं बंद पडलेलं हें घड्याळ पुन्हां चालतं करायला हवं

कंदिलाची फुटलेली कांच !

रॉकेलचा संपलेला डबा

विटलेल्या कपड्यांचे फुटलेले कान

बाप रे, तू तर उद्यांच येणार...!

—ती तावदानाची फुटलेली कांच,

केव्हांपामून बसवून घ्यायची म्हणून घोक्तो आहे !

स्टोव्हच्या तेलसागांत अडकून बसलेली पीनची तुटकी तार

युगेन् युगे तियेंच आहे.

गंजलेल्या पिपाला डांबर लावायला हवं

ओल्या कोळशांना ऊन्ह द्यायला हवं

दारावरच्या वाळून चाललेल्या वेळींना पाणी

आणि तू तर उद्यांच येणार...!

—वेळ कसा विमानासारखा धांवतो आहे

कामं कशीं भुतासारखीं भेडसावीत आहेत

काय करूं ?

कसं करूं ? ?

किती करूं ? ? ?

केव्हां करूं ? ? ? ?

हे आर्धी कां तें आर्धी ?

कांहीं एक सुचत नाही

असाच वेळ निघून जाईल

आणि तूं तर उद्यांच येऊन थडकशील

पण खरंच,

उद्यांपेवजीं आजच आली असतीस तर ?

तर हें सारं काम कसं झटपट आवरलं असतंस

आणि मग ' तूं उद्यां येणार ' याची मला भीतीच वाटली

नसती !

आमचे मिस्टर कविता करतात

आमचे मिस्टर कविता करतात
सांगायची देखील वाटते लाज
विषय काय, तें कसं सांगूं ?
यांना मुळींच नाही लाज

नवकाव्याच्या प्रांतांत म्हणे
हे करणार आहेत विक्रम !
बाकी काय असेल तें असो,
घरांत मात्र वागतात चक्रम !

विषय शोधण्यासाठीं म्हणून
गळोगळीं हिंडत असतात
रिविना आणि आंकड्यांचे
टीग घरीं आणून रचतात

‘ ही रिवीन अशशी लाव, ’
‘ तो आंकडा तस्सा ठेव, ’
‘ अशशी बैस आणि तशशी हांस ’
म्हणून छळतात पतिदेव !

त्यांच्या कवितांत म्हणे त्यांना
वर्णन हवं प्रत्ययकारक
म्हणून म्हणे मी बसावं
मॉडेल बनून त्यांच्यासमोर !

कोण कुठल्या सटव्यांची
मला चरित्रं सांगत बसतात
त्यांच्या चावट चाळ्यांचेही
गुणगान रोज गात असतात !

कवितेचा झटका यांना
केव्हां येईल सांगवत नाहीं
जेवणखाण वगळून मात्र
बाकी मग शुद्धच नाहीं !

माझ्याजवळ रोज रोज
पैशांसाठीं धरणें धरतात
पोस्टेजसाठीं दिवसाकाठीं
दोनतीन रुपये खर्च करतात

रोज दुपारीं टपालांतून
लखोठ्यांवर लखोटे येतात
दुपारनंतर संपादकांना
शिव्याशाप सुरू होतात

मी म्हणते यांना, 'काय तो
लायसेन्स तरी काढून घ्या
नाहींतर मेली पोस्टकचेरीच
घरामध्ये उघडून टाका !'

कागदांच्या त्या चिठ्यांवरील
यांचा अफाट गिजबिजाट
मला मुळींच कळत नाहीं
म्हणून करतात कलकलाट !

तुकारामाच्या वायकोशीं हे
नेहमीं माझी तुलना करतात
सॉक्रेटीसच्या वायकोबरोबर
जे माझा उद्धार करतात !

कोण्या काळीं, एके वेळीं
कुण्या मेल्या संपादकानं
कविता छापली, तेव्हांपासून
यांचं धड नाही लक्षण !

पुढच्याच महिन्यांत घडली अद्दल
मासिक त्याचं बंदच पडलं
यांचं मात्र शुक्ककाष्ठ
सतत माझ्या मागं लागलं !

खरंच सांगते, यांच्या कविता
मलादेखील वाचवत नाहीत
सांगून आतां उपयोग काय ?
यांना मुळींच पटत नाहीं

तुम्ही तरी उपाय सुचवा
मला बाई वाटते लाज !
आमचे मिस्टर कविता करतात
त्यांना मुळींच नाहीं लाज !

आमचे मिस्टर दाढी करतात

रोज सकाळीं आमचे मिस्टर
दाढी करण्यासाठीं बसतात
घर-दार, पोरें-बाळें
स्वतःभोंवतीं नाचवीत असतात

दाढी करतां करतां यांना
गरमागरम चहा लागतो
उकळलेलें पाणी लागतें
ताजा ताजा पेपर लागतो

माझ्या शिवणामधली कात्री
यांना हटकून हवी असते
मिशी रेखून कोरण्यासाठीं
माझी ' आयब्रो पेन्सिल ' लागते

चोवीस तासांत यांची दाढी
रानगवतासारखी वाढते
नुकल्या कापल्या शेतामधल्या
घाटांसारखी राठ असते !

गालावर केसन् केस
निवडून साफ करीत असतात
केसागणीक रक्त फुटते
त्यावर तुरटी चोळीत बसतात

दाढी मऊ करण्यासाठीं
यांचे प्रयत्न चालू असतात
रोज नवीन शेव्हिंग क्रीम
प्रयोग करण्यासाठीं आणतात

‘तेल लावून केली म्हणजे
दाढी अगदीं झटकन् होते’
असें ऐकल्यापासून रोज
अर्धा शेर तेल खपतें !

दाढीपूर्वीं एकेक तास
तोंड तेलकट करून बसतात
‘हलक्या हातें गाल चोळ’
म्हणून हट्ट धरून बसतात

तशा स्थितींत गाल चोळणें
माझ्या जीवावरतीं येतें
हात रक्तबंबाळ होणार
याची मला खात्री असते

यांची दाढी करून करून
सल्लनवाले फसले आहेत
‘क्रेप’ कंपनीचे जर्मन वस्तरे
बाद करून बसले आहेत !

गांवचे सगळे सल्लनवाले
नेहमीं यांना नकार देतात
रस्त्यावरचे धोकटीवाले
यांना पहातांच पळ काढतात !

घरांतदेखील निम्न्यावरच
नवीन ब्लेड मोडून जातें
दुकानांतून नवें ब्लेड
यांना आणून घावें लागतें

कितीतरी लहानमोठे
आरसे यांनीं आणले आहेत
तोंडें वेडीवांकडीं करून
रोज त्यांत पहात आहेत

गल्लीमधलीं सगळीं मुलें
अशा वेळीं गोळा होतात
यांच्याभोंवतीं कडें करून
यांना निरखून पहात बसतात

आमचा बाळू मात्र तेव्हां
कागदपेन्सिल घेऊन बसतो
यांचे बदलणारे चेहरे
पाहून पाहून चित्रें काढतो

त्याचीं असलीं सगळीं चित्रें
अगदीं पहाण्यासारखीं आहेत
कोल्हा, माकड, बैल म्हणून
मुलें घेऊन गेलीं आहेत !

तोंडावरतीं क्रीम लावून
तीन तीन इंच फेस काढतात
तेव्हां मात्र साऱ्या खोल्या
सुवासानें भरून जातात

मात्र तेव्हां छोटी बेबी
माझ्या पदराखालीं लपते
“ आला आला बागुलबोवा ! ”
म्हणून सारखी रडू लागते

रोज यांच्या मिश्रीमध्ये
नवीन नवीन फॅशन बनते
कधीं लांब, कधीं आंखूड
कधीं सफा-चाट होते

दाढी करून संपतां संपतां
मिशा कोरून काढीत बसतात
त्यांतच इतका वेळ जातो
पुन्हां केस उगवू लागतात !

दाढी केल्याखेरीज कधीं
ऑफिसमध्ये जात नाहीत
त्यांच्या ‘ लेडी बॉसला ’ म्हणे
‘ शॅबी ’ लोक आवडत नाहीत

म्हणून रोज एकेक तास
घोटून दाढी करण्यांत जातो
सायंकाळीं पहावे तों
चेहरा पूर्वीसारखाच होतो !

म्हणून रोज “ सायंकाळीं—
दाढी करा ” म्हणतं आहे
आमचं मेलं ऐकतो कोण ?
मी थोडीच ‘ बॉस ’ आहे ?

जळळं मेलं यांचं प्लॅनिंग !

जळळं मेलं यांचं प्लॅनिंग,
लाजा कशा वाटत नाहीत !
आम्हा म्हाताऱ्यांचं मेलं
कुण्णीसुद्धां ऐकत नाहीं

पांच वर्षांत कशाबशा
हिला तीन पोरी झाल्या
तेवढ्यांत आमच्या सूनबाई
अगदीं मेटाकुटीस आल्या

तरी बरं आमच्या वेळीं
असलीं कांहीं थेरं नव्हतीं
प्रत्येकीला कर्मींत कमी
दहाबारा पोरं होतीं

मिळकत आणि पोरं यांचा
हिशेब घालीत बसलों नाहीं
देव देतो त्याला आम्ही
कर्धीच नाहीं म्हटलं नाहीं

टानिकं आणि व्हिटामिनं
आम्ही कर्धीं घेतलीं नाहींत
डॉक्टरांचीं तोंडं कर्धीं
जन्मांत देखील पाहिलीं नाहींत

तरी देखील मी म्हणव्यें
आमचं वाईट झालं का ?
संसार कसा छान झाला
कमी कांहीं पडलं का ?

घर - भर मुलं - बाळं
असलीं म्हणजे बरं वाटतं
यांचं घर बघा तरी
कसं ओकं ओकं वाटतं

हिचा नवरा माझा ' राजा '
पांच पोरींनंतर झाला
सांगून हिला पटत नाहीं
उलट वेड्यांत काढते मला

सोनी, मनी, शकी आणि
कमल, विमल, प्रत्येक वेळीं
मुलगा झाला नाहीं तरी
आम्हीं आशा नाहीं सोडली

सहाव्या वेळीं ' राजा ' झाला
तोही पायगुणाचा ठरला
रध्या - शिवा - गोविंदांचा
त्याच्या मागून जन्म झाला

हेच आमच्या सूनबाईला
सारखं ओरडून सांगतं आहे
पांच मुलींनंतर मुलगा
आमच्या घरची संवयच आहे

जळळं मेलं यांचं प्रेनिंग !

राजा माझा भोळा सांब
त्याचा नकार मुळींच नाही
सूनबाईच द्राड आहे
कोणाचंच ऐकत नाही

तिला सहावा मुलगाच होईल
याची मला खात्री आहे
पण मेली ऐकत नाही
तीनवरच थांबली आहे !

आतां मात्र सांगून सांगून
मीच हात टेकले आहेत
हिच्याच कडून उलट-सुलट
बोलणीं ऐकून घेतलीं आहेत

तेव्हां आज मात्र मला
राहून राहून वाटतं आहे
आम्हीच प्लॅनिंग केलं नाही
हेंच मुळांत चुकलं आहे !

तीन पोरी होतां क्षणींच
आम्हीच पुरे म्हटलं असतं
तर मेल्या सूनबाईचं
तोंडच पहावं लागलं नसतं !!

मधली सुट्टी

मधल्या सुट्टींत लाऊंजमध्ये
एक ' नायलॉन ' वाट पाहते
एक लिपिस्टक मिस्किलपणें
तिच्याकडे पाहून हंसते

एक ' बॉब ', एक ' स्कर्ट '
आपापसांत खिदळत आहेत
' जाई काजळ ' नेल पेंटशीं
खालच्या सुरांत बोलत आहे

टेलिफोनचा नंबर कोणी •
हलक्या हातें फिरवीत आहे
लाजत लाजत टेलिफोनच्या व
तोंडास ओठ लावीत आहे !

एक ' सहावारी ' आपल्या
मॅचिंगकडेच पहाते आहे
एक ' नऊवारी ' आपली
निरी साफ करते आहे

एक ' वेणी ' गंभीरपणें
' अंबाड्याशीं ' बोलते आहे
' सिल्क साडी ' ' हॅन्डलूम 'कडे
कुतुहलानें पहाते आहे

एक 'कॅप्टन' कोपन्यामध्ये
राख झटकीत उभा आहे
अधून मधून 'पोटीमा'ला
जरा निरखून पहातो आहे !

एक 'गॉगल' रुमालानें
आपला चेहरा पुसतो आहे
गॉगलमधून काय पहायचें
आधींच हेरून ठेवतो आहे

एक 'नेकटाय' मिशीमध्ये
कळत नकळत हंसतो आहे
एक 'टक्कल' लंचसाठी
चांगली जागा शोधतो आहे !

आज पाहून हंसत नाहीस !

केव्हांतरी दिसशील असं
नेहमीं मला वाटत होतं
न हंसतांच जाशील असं
मात्र कधींच वाटलं नव्हतं

पाहून देखील न पाहिल्याचा
आज आव आणते आहेस
समोर येऊन न हंसतां
मलाच चाट पाडते आहेस !

... कॉलेजांत तुझी माझी
केवढी दाट मैत्री होती !
चार वर्षे बरोबरीनें
आपण तेथें काढलीं होतीं

आपली तसली मैत्री तेव्हां
चर्चाविषय झाली होती
लोक काय म्हणतात याची
आपण पर्वा केली नव्हती

हॉटेलमधली स्पेशल रूम
किती वेळ आडवीत असूं !
न खातांच ' पोट भरलं '
म्हणून परत येत असूं

आज पाहून हंसत नाहीस !

आठवतं कां एकदां आपण
सिनेमाला गेलों होतों
खूप लेट झाला होता
अंधारांतच शिरलों होतों

विजेरीच्या प्रकाशांत
खुर्च्या शोधून बसलों होतों
स्टोरी मुळींच आठवत नाहीं
पिक्चर थोडंच पहात होतों !

आणि मग एकाएकीं
मध्येच फिल्म तुटली होती
खुर्च्यावरची एक स्टोरी
प्रेक्षकांना दिसली होती

इतकं सारं असून देखील
आपली नुसती मैत्रीच होती
आपलं लग्न होणार नाहीं
दोघांचीही खात्री होती

एक दिवस तुझं लग्न-
ठरल्याचं तूं सांगत आलीस
कोण्या एका ठोंब्याचं
सारखं भौतुक करूं लागलीस

मी खूप चिडेन असं
तुला नक्की वाटलं होतं
तसं कांहींच झालं नाहीं
म्हणून दुःख दाटलं होतं

तोच ठोंब्या आज मला
तुझ्या बरोबर दिसतो आहे
काय त्याला सांगते आहेस ?
माझ्याचकडे पहातो आहे

माझ्याकडे ओळखीदाखल
चुकून देखील पहात नाहीस
त्याला मात्र माझ्याबद्दल
कांहींतरी सांगते आहेस

‘ तो तिकडे दिसतोय ना
माझ्याच वर्गामध्ये होता
मला सुळींच आवडत नसे
पुढें पुढें करित होता. ’

हें किंवा असंच कांहीं
सांगून मोकळी झाली असशील
पुढें होऊन ओळख देईन
म्हणून घाबरून गेली असशील

तसलं कांहींच करणार नाही
माझी बायको सोबत आहे
तिला देखील तुझ्याबद्दल
असंच कांहीं सांगतों आहे !

तुला पहातां पतीसंगतीं

पतीसंगतीं तुला पहातां,
कसेसेंच हो मजला
पलिकडल्या वर्षीं मी ' पाहुन '
गेलों होतों तुजला
प्रसंग सगळा त्या वेळींचा
स्पष्ट आज आठवतो
खास निमंत्रण घेउन आम्ही
बघण्या आलों होतों
एकदोन ती मित्रमंडळी
सोबत माझ्या होती
चुकवुन त्यांच्या नजरा दृष्टी
तुला न्याहळित होती
कुणी विचारी " नांव काय ? "
तू पुटपुटशी तें कांहीं
' गातां येतें काय ? ' यावरी
उत्तर आलें नाहीं
देतांना मज चहा आठवे
थरथर तव हातांची
कानांमध्ये अजून घुमते
किणकिण बशी—कपाची
आणि अचानक कुणी म्हणालें
' उठायचें ना आतां ? ' "

मीही चटकन् उठून म्हणालों
“ उशीर झाला भलता ! ”

नकळत अडलें पाऊल दारीं
दृष्टी मागें वळली

माजवराच्या दारामागें
किंचित् सळसळ झाली

दुसरे दिवशीं काय जाहलें
नाहीं कळलें मजला

तुमच्याकडचा माणुस येऊन
नकार घेऊन गेला

दोन-तीन मी आणि पाहिल्या
एक पसंतिस येई

आणि अतां तर घरांत माझ्या
खेळतसे नवलाई

× × ×

तुला पहातां पतीसंगतीं
आज कसेसें झालें

तुझेहि पाऊल मला पाहतां
वाटे क्षणभर अडलें !

बस-स्टॉप

—बस स्टॉपवरतीं उभा असतो
कधीं कधीं तासन् तास
रांगेमध्ये ताटकळत
बस येण्याची वाट पहात
आणि बहुतेक वेळीं
रांगेमध्ये दोनी बाजूंना
उभे असतात दोन ' ठोंबे ' — पु... रु... प... !
गर्दी करीत, धक्के देत
त्यांच्याकडे दुर्लक्ष करीत
मान उंचावून
दूरवर न्याहळीत असतो
बसचा मार्ग
लांबून येणाऱ्या प्रत्येक बसचा
नंबर ओळखण्याचा
प्रयत्न करीत असतो
पण बहुतेक येतात ' राँग नंबर '
एखादीच हवी ती येते
आणि हटकून ती भरलेली असते
मग सुरू होतो
बी. ई. एस्. टी. चा उद्धार
मनांतल्या मनांत
चारचौघांत, दोन्ही ठोंब्यांच्यासुरांत सूर मिसळत !
—पण एखादा दिवस मात्र
अगर्दीच निराळा असतो

जणू कांहीं तो दिवस
माझा हेवा करीत येतो
बस-स्टॉपवरच्या रांगेत असते
त्या दिवशीं
डाव्या बाजूला माझ्या शेजारीं
‘ नायलॉनची साडी ’
काळजीपूर्वक पदर ढवळणारी
कपाळावर कुंकवाऐवजीं
लिप्स्टिक रेखलेली
नखांपासून पर्सपर्यंत
रंगसंगति साधलेली,
ओठांचा रंग पुसणार नाहीं अशा बेतानें
नाजुक रुमालानें तोंड पुसणारी,
न लागलेल्या धक्याबद्दल
‘ सोंरी हं ’ म्हणत हंसणारी
जीव घेणारी
चेहऱ्यावरतीं त्रयस्थाचा भाव ठेवणारी
स्वतःकडे ‘ काय ’ आहे
याची कणाकणांत जाणीव असणारी
...आणि अशा दिवशीं मात्र
बस माझा सूड घेते
हवा तो नंबर नको असूनही
दोन मिनिटांत येतो
आणि एक अनुभव
इतिहासजमा होतो !

आठ लाखांपैकीं एक

आठ लाखांमधलं एक
आमचं खेडेगांव आहे
शोधून देखील मिळणार नाहीं
असंच त्याचं नांव आहे

इथें आहे पंचायत
शाळा आहे, असलीच पाहिजे !
सोसायटीचें ऑफीस आहे
राजकारण केलेंच पाहिजे !

एस्. टी. साठीं ' इस्क्रांड ' आहे
प्यासिंजरची लाईन लागते,
बुधवारच्या बाजाराला
तोबा तोबा गर्दी असते !

नदी आहे, घाट आहे
पार आहे, चावडी आहे
मारुतीचें देऊळ भाहे
तशीच एक मशीद आहे,

' च्या 'साठीं ' हाटील ' आहे
' दांडी मारून ' चहा मिळतो,
" पांढरी टोपी-एक गिन्नी ! "

पोन्या ओरडून सांगत असतो

साखरेसाठीं इथेंदेखील
लांबच लांब रांग लागते
अधून अधून पोलीस दिसतो
हातभट्टी चालूच असते

इथें 'चौदा कॅरट' नाही
शंभरनंबरी सोनें मिळते
मोरारजीचा धाक नाही
सोनारांची चलती असते

वर्षाकांठीं एक वेळ
शिणीमाचा तंबू येतो
रोज दोन 'खेळ' दाखवीत
तीन महिने मुक्काम करतो

संगीताची बारी असते
तमाशाचा फड येतो
सोंगाड्याचें भजन असतें
अधून अधून 'जलसा' होतो

पंचायतीच्या निवडणुका
तीन वर्षांनंतर होतात
सत्तेसाठीं खेचाखेची
मारामाऱ्या ! डोकीं फुटतात

चावडीवरचा रेडीयो
सरपंचाच्या घरांत गातो
बॅटरी संपली म्हणजे हटकून
चावडीमध्ये ठेवला जातो

इथें आहेत गल्ली-बोळ
रस्ते आहेत, वाड्या आहेत
आजकाल घरांनाही
नवे नंबर दिले आहेत

पण पत्ता शोधण्यासाठी
हिंडत राह्यचें कारण नाही
कुणाला कोणी माहीत नाही
असें येथें होतच नाही

वारीक सारीक गोष्टींचाही
प्रत्येकाला पत्ता असतो
प्रत्येकजण दुसऱ्याबद्दल
चवी-चवीनें बोलत असतो

आठ लाखांपैकी एक
आमचें खेडेगांव आहे
आतां त्याच्या गमतीजमती
अधून मधून सांगणार आहे !

पुणेरी कौतुक

देशविदेशीं ना कोठेंही
तिथें ' पुणेरी ' भेटेल
चुकवुन तुम्ही जाल, परी तो
खास तुम्हांला हटकेल !

शहर पुण्याचें कौतुक त्याच्या
तोंडामध्यें सदा वसे
सारें ऐकून घेण्याआधीं
टाळून त्याला जाल कसे ?

कौतुक त्याचें चालूं, असतां
मध्येच त्याला अडवूं नका
पटलें नाहीं जरी तुम्हांला
तरीही शंका घेऊं नका !

' पठ्ठे बापू ' गाउन गेला
कीर्त पुण्याची कवनांत
भाज पुण्याचें कौतुक ऐका
' पुणेकरा ' च्या शब्दांत—

कशास प्रौढी हिमालयाची
थंडी तेथें अती असे
हिमालयाहुन हवेशीर ही
पर्वति येथें उभी असे

मुळा-मुठेला म्हणोत कोणी
' गटार ', ' नाला ' चेष्टेनें
' गंगा ', ' यमुना ', ' सरस्वती 'ला
देखिल त्यांची सरी नसे !

' संभाजी उद्यान ' पाहुनी
निवतिल डोळे तुमचेही
' पार्क पेशवे ' पहात असतां
स्वतःस विसरून जाल तुम्ही !

' शालिमार ' उद्यान तयाला
' संभाजी 'ची शान नसे
' वृन्दावन ' उद्यान पाहतां
' पेशवे 'पुढें थिटें असे

कशास शेखी पुल हौन्याची
' लकडी 'पुलाचा त्यास न डौल
' नव्या पुला 'च्या पुढें पाहतां
' सोन-पूल ' तर कवडीमोल

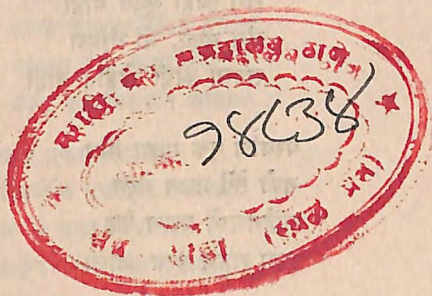
नकाच सांगू मिजास आम्हां
अग्न्याच्या त्या किल्ल्याची
दिपतिल डोळे दिंडी पाहुन
शनिवाराच्या वाढ्याची

' सदाशिवा ' च्या नांवें वसली
' पेठ ' दिगंतीं विख्यात
बुद्धीचा जो अर्क तयाचा
' नाना-वाढा ' प्रख्यात !

वूट, चप्पल्या, तशा सपाता
सॅन्डव्हॅल्स किंवा चढाव ते
लाल ' पुणेरी जोड्या ' पुढतीं
काय तयांची क्षिती असे !

पाणि आणण्या जाणाऱ्या त्या
नारीची तर पोज पहा
जगांत कोठें दिसेल का हो
असलें दुसरें शिल्प महा !

अशा भामच्या पुण्यास तुम्ही
एकदां तरी येऊन जा
पुणें-दर्शनासाठीं मजला
सोबत तुमच्या घेउन जा !

अरे भाई, लाईन लगाव

जेथें जातों तेथें म्हणतात
अरे भाई, लाईन लगाव !
तिकिटांच्या खिडकीपाशीं
लांबच लांब रांग असते

तिकिट काढून झाल्यावरही
लाऊजमध्ये रांग असते
पहिला शो सुटण्यासाठीं
रांगेंत वाट पहावी लागते

आंत शिरत असतांनाही
रांग धरून जावें लागतें
इंटरव्हल व्हायच्या आधींच
पळत बाहेर यावें लागतें

जेथें जातो तेथें तेथें
रांग कांहीं सुटत नाहीं
रांग मला, मी रांगेला
सहसा कांहीं सोडीत नाहीं

परवांच एक माझा मित्र
नको तेथें प्रथम गेला
लाईनमध्ये बराच वेळ
उभा राहून परत आला

तेथें देखील रांग असेल
त्याला स्वप्नांत वाटलें नव्हतें
तेव्हांपासून त्याला म्हणे
स्वप्नांत देखील रांगच दिसते

एके काळीं रांगेमध्ये
फारशी कांहीं मजा नव्हती
पुरुष आणि स्त्रियांसाठीं
तेव्हां स्वतंत्र रांग होती

आज काल रांगेमध्ये
समान संधी आली आहे
प्रत्येकाला जशी हवी—
तशी संधी मिळते आहे

अशा रांगेंत उभ्याउभ्या
काय होईल सांगवत नाहीं
हृदय आणि पैसा-पाकीट
उघडं ठेवून भागत नाहीं

अशा रांगेंत अनेकांचे
अनेक फायदे देखील होतात
घरच्या कर्म-कटकटींना
लोक पूर्ण विसरून जातात

माझ्या एका मित्राची
रांगेमध्येच 'लाईन लागली'
दुसऱ्या एका मित्राची
'लाईन'साठीं रांग चुकली

कोणी एक वकील म्हणे
रांगेमध्येच कन्सल्ट करतो
अशीलाच्या गांठीभेटी
नेहमीं रांगेमध्ये घेतो

तसाच एक डॉक्टर देखील
रांगेमध्येच पेशंट शोधतो
घरचा पत्ता लिहून देऊन
' नंतर येऊन भेटा ' म्हणतो

कोण्या एका विद्यार्थ्यानें
रांगेमध्येच अभ्यास केला
जातां जातां, उभ्याउभ्या
त्याला क्वास मिळून गेला

एकदां एका लिप्टिकची
रांगेमध्ये ओळख झाली
दुसऱ्या क्षणीं त्या दोघांनीं
रांग सोडून टॅक्सी केली

एकदां एका बॉसला
आपली ' टायपिस्ट ' रांगेंत दिसली
लगेच आपली गाडी थांबवून
त्यानें तिला आंत घेतली

कोण्या एका केन्डीडेटला
रांगेमध्येच नोकरी लागली
कोण्या एका नायलॉनची
रांगेमध्येच बढती झाली

रोज मनांत आशा धरून
मीही रांग पकडीत असतो
पण यांतला एकही अनुभव
माझ्या नशिवामध्ये नसतो !

पण म्हणून अजून कांहीं
पूर्ण निराश झालों नाहीं
केव्हां तरी संधी मिळेल
अजून वेळ गेली नाहीं !

एक तरी घ्या ठेउन कविता

काय म्हणाला ? नांव काय ? छे !
उगाच थट्टा करतां माझी
काय एकही नाहिं वाचली
माझी तुम्ही कविता ताजी ?

काय राव हो, वाचत नाहीं
रोज नांवांचें टपाल तुमच्या ?
पोस्टानें मी नित्य धाडतों
तुमच्या नांवां कविता माझ्या !

खूण अतां तरि पटली कां हो ?
आठवतें का सही फाकडी ?
नसेल तर मी ठेउन जातों
कवितांची ही इथें चोपडी !

करून देतों ओळख माझी
इलाज नाहीं दुसरा आतां
ऐकल्यावरी म्हणाल तुम्ही,
“ सरला अमुचा संभ्रम पुरता ! ”

झाली नव्हती पूर्णहि जेव्हां
पहिली माझी लिहून कविता
रांग सोडुनी नवोदितांची
होतों शोधित पुढचा रस्ता !

आणिक नाही स्वीकारली जरि
कुणीहि माझी दुसरी कविता
मागें टाकुन प्रथितयशांना
प्रवास माझा चालू होता...

जरी अजूनी एकहि माझी
प्रसिद्ध कविता झाली नाही
सिद्धहस्त मी कवी समजतों
मला जगाची पर्वा नाही...

भाषाभूषण—युगप्रवर्तक
ठाउक आहे माझे मजला
भागच आहे अतां कोरणें
सुवर्णाक्षरें इतिहासाला

जेव्हां तुमच्या मासिकामधें
प्रसिद्ध होतिल माझ्या कविता
झडेल नौबत नव्या युगाची
मान तुम्हांला जातां जातां !

विचार याचा करून सांगा
एक तरी घ्या कविता ठेउन्
' नको ? ' तर वरें ! येतों आतां
द्या सारें तें जातों घेउन्

एकच जातां जातां सांगा
' अमकें ' मासिक कोठें आहे ?
पत्ता मजला निश्चित सांगा
तिथेंच आतां जातों आहे !

मला एक कविता झाली

काल रात्री झोपलो तेव्हां
शंका देखील नाही आली
आज सकाळी पाहतो तों
मला एक कविता झाली

कालपर्यंत जन्मभर
कवींची मी थट्टा केली
त्या माझ्या पापाची
आज अशी अदल घडली

कधीं कवडे कधीं कपी
म्हणून त्यांना चिडवलं
आणि आतां माझ्या मागे
कवितेचं शेषूट लागलं

आतां ते कवडे मला
कळपांत तरी घेतील कां ?
'कावळा' म्हणून टोचून टोचून
रक्तवंबाळ करतील ना !

जन्मांत कधीं कवी वनेन
असं मला वाटलं नव्हतं
कवी म्हणजे माणूस असतो
हेंच मला पटलं नव्हतं

आज चांगली अदल घडली
मलाच एक कविता झाली
कवितेच्या प्रांतामध्ये
एक नवी लागण झाली

एकाएकीं हलकें फुलकें
मला वाटूं लागलें आहे
आज मला चांदणच
सगळीकडे दिसतं आहे

आज या जगापुढें
स्वर्ग तुच्छ वाटतो आहे
माझं जीवन म्हणजे जणुं
एक स्वप्न वाटतं आहे

कालपर्यंत जिच्याकडे
दुंकून कधीं पाहिलें नव्हतें
आज तीच प्रत्येक बाई
राधा किंवा रंभा वाटते

ओठा-ओठावरतीं आज
लाल डालिंब फुटलें आहे
गाला-नालावरतीं आज
गुलाब गेंद उठला आहे

डोक्यावरच्या केसांमध्ये
काळेभोर साप दिसतात
डोळ्या-डोळ्यांतून आज
मदनशर विद्ध करतात

नाकामध्ये चाफेकळी
दांतामध्ये कुंदकळी
अशी प्रत्येक सुंदर स्त्री
माझा घेते आहे बळी

चालीमध्ये हत्ती दिसतो
कटीमध्ये सिंह लपतो
कर्दळीच्या सोटांनाही
आज नवा अर्थ येतो

यौवनाच्या प्रांतामध्ये
कनक-कुंभ दिसू लागतात
ससे आणि कबुतरें
आपलाही क्लेम सांगतात

या साऱ्यांच्या भाऊगर्दीत
बाई कुठेंच दिसत नाही
तरी देखील त्यांच्यामधून
आतां माझी सुटका नाही

हें सारें होतें आहे
माझा त्याला इलाज नाही
कसें होतें, काय होतें
हेंही सांगतां येत नाही

पण हें कां झालें
याचं कारण शोधलं आहे
त्या पापाचें फळ मी
आज असं भोगतो आहे

कवितेचीं पानं टाळून
मासिकें मी वाचत असे
व्याचेंच हें प्रायश्चित्त
आज असं मिळतं आहे

म्हणून सांगतो, हें पाप
तुम्ही तरी करूं नका
मासिकांचीं पानं कधीं
कविता टाळून वाचूं नका

आणि आतां काव्य-प्रांतांत
माझं भूत उभं आहे
जपून रहा पातक्यांनो
मीच शासन करणार आहे !

माझे दैवच खोटें आहे

मी एक कवी आहे

बहुप्रसव कवी आहे

शारदेनें माझ्या हातीं

कवितेच्या पाळण्याची

सतत दोरी दिली आहे

मी एक कवी आहे

बहुप्रसव कवी आहे

लुळीं, पांगळीं, अपंग, थोटीं

अशक्त, रोगीं, काळीं-बेरीं,

कुडीं, खुर्जीं आणि लंगडीं

अशीं कितीक काव्य-बाळें

सतत मी प्रसवत आहे

मी एक कवी आहे

बहुप्रसव कवी आहे

त्या ओकाच्या, ती तळमळ

ती घालमेल, ती जळजळ

त्या वेदना, ते उसासे

जीवघेणी ती धडपड

ते डोहाळे, ते सोहाळे

सारें कांहीं प्रत्येक वेळीं

मी सहन केलें आहे

मी एक कवी आहे

बहुप्रसव कवी आहे

विश्वास ठेवा, ठेवू नका
हंसा किंवा हंसू नका
पण निदान कानांवरतीं
हात तरी घेऊं नका
एकच वेळीं जुळीं, तिळीं,
अशीं कित्येक झालीं आहेत
एका रात्रीं तर प्रसूति-विक्रम
आठावरही गेला आहे
महिन्याकांठीं अगणित वेळां
या यातना भोगल्या आहेत
मी एक कवी आहे

बहु प्रसव कवी आहे

शारदे, सरस्वती
माझ्यावर कृपा कर
परत घे आपला वर
निसर्गाला जरा आवर
याला मी विटलो आहे
मला हें नको आहे
हें सारें आतां माझ्या
शक्तीबाहेर चाललें आहे
मी एक कवी आहे

गांजलेला कवी आहे

स्त्रियादेखील माझ्याहून
कितीतरी सुखी आहेत
वर्षाकांठीं एकच वेळ
त्यांना ही भीति आहे

कुमारिका अन् विधवांना
 त्यांतूनही मुक्ती आहे
 मला मात्र सवड नाही
 अंतर नाही, वेळ नाही
 प्रतिभेचा सूक्ष्म जंतु
 कल्पनेच्या बीजाशीं
 कधीं, केव्हां, कुठें, कसा,
 जाऊन भिडेल, कळत नाही
 आणि माझ्या नशीबींची
 प्रसववेदना चुकत नाही
 असा मी कवी आहे

बहुप्रसव कवी आहे

मानवतेच्या उपासकांनो
 स्त्रीजातीच्या उद्धारकांनो
 धन्य तुमच्या शास्त्राची
 धन्य तुमच्या उपायांची
 निसर्गाच्या गुलामींतून
 स्त्रीची तुम्ही मुक्ती केलीत
 पण तुमचे सारे शोध
 सारें तंत्र, सारे मंत्र
 माझ्यापुढें थिटे आहेत
 माझें दैवच खोटें आहे
 मी एक कवी आहे

बहुप्रसव कवी आहे

आतां मात्र हरलों आहे
 थकलों आहे, दमलों आहे

दया करा, कृपा करा
 माघारीं धाडूं नका
 उपाय सांगा, उपाय सांगा
 दारीं याचक आला आहे
 'नाहीं' म्हणतां ? वरें जातों !
 मात्र एक लक्षांत ठेवा
 नुकतेच झालेलें हें अपत्य
 इथेंच ठेवून जातों आहे
 पोरकें पोर असलें तरी
 जपून त्याला सांभाळाल
 हीच अशा मनांत धरून
 माघारीं जातों आहे
 मी एक कवी आहे
 बहुप्रसव कवी आहे !

परामां ग्रंथ संग्रहालय, ठाणे. स्थळमत.

अनुक्रम वि:

..... नोंद वि:

अहो, मला कवी म्हणा

कवी म्हणा, कवी म्हणा

अहो, मला कवी म्हणा

वडवड गीतें, गडबड गीतें

तडफड, तळमळ, जळजळ गीतें

नीति गीतें, प्रीति गीतें

प्रौढ गीतें, बाल गीतें

अशीं धाणखीं किती गीतें

मीं लिहून ठेवलीं आहेत

कवी म्हणा, कवी म्हणा

अहो, मला कवी म्हणा

संगीतिका, किंचीतिका

चावटिका, वात्रटिका

चित्तनिका, काळजिका

निरोपिका, स्वागतिका

अशा किती गीतिकांचीं

शतकें मीं गाठलीं आहेत

अहो, मला कवी म्हणा

कवी म्हणा, कवी म्हणा

छंद काव्यें, बंद काव्यें

मुक्त काव्यें, गद्य काव्यें

खंड काव्यें, बंड काव्यें

दंत काव्यें, ओष्ठ काव्यें

मंद काव्यें, शीघ्र काव्यें

यंत्र काव्यें, मंत्र काव्यें
साकी, ओवी, वृत्त काव्यें
अशी किती तरी काव्यें
आजवर मी लिहिलीं आहेत
आतां तरी कवी म्हणा
कवी म्हणा, कवी म्हणा

संसार गीतें, संस्कार गीतें
तशींच स्नानगृह गीतें
जन्म गीतें, मृत्यु गीतें
हास्य गीतें, शोक गीतें
विमान, मोटर, आगगाडी
सायकल, खटारा, बैलगाडी
या साऱ्यांच्या तालावरचीं
माझ्याकडे आहेत गीतें
सारीं मोठीं सुंदर आहेत
एकदां तरी वाचून पहा
नाहीं तर असेंच करा
मी म्हणतो, तुम्ही ऐका
माझे ऐका हो ऐका
कवी म्हणा, कवी म्हणा
अहो, मला कवी म्हणा

किती पुस्तिका, किती चोपडीं
मी छापवून घेतल्या आहेत
कधी चिकत, कधी फुकट
वेळीं चहाच्या कपासकट

कधीं भेट, कधीं बक्षीस
म्हणून सारीं वाटलीं आहेत
किती सभा, किती मैफली
माझ्या घरीं झाल्या आहेत
प्रत्येक वेळीं रेकून रेकून
माझ्या कविता म्हटल्या आहेत
कवी म्हणा, कवी म्हणा
अहो, मला कवी म्हणा

कवी माझ्यांत रुजला आहे
मुरला आहे, पिकला आहे
रडवा चेहरा, भकास मुद्रा
बायकी केस, गबाळा वेष
सारे हवे तसे आहे
आतां तरी कवी म्हणा
अहो, मला कवी म्हणा
कवी म्हणा, कवी म्हणा !

संमेलनाची वर्दी

संमेलनाची वर्दी आहे
मनांत माझ्या गर्दी आहे
कोरा बंद तयार आहे
प्लेटो पेन कमल पिऊन
अधीर होऊन स्वतें आहे

मनासारखी जागा आहे
उदबत्ती ही जळते आहे
फुलदाणींतला मोहक गुलाब
मनाला आळवीत आहे
सुपारीचें खांड आणि
अडकित्ताही तयार आहे

पण इतकें सारें असून
कांहीं तरी अडलें आहे
कुठें, कसें कुणास ठाऊक
काव्य माझे दडलें आहे

मन कांहीं हलत नाही
खळबळ नाही, खळखळ नाही
विकाराच्या वळवळीला
पंख कांहीं फुटत नाही
आणि माझ्या हातांतून
कविता कांहीं उतरत नाही

संमेलनाची वर्दी असून
मनांत माझ्या गर्दी असून
पेन, कागद, वातावरण
सारे कांहीं सज्ज असून
मन कांहीं हलत नाही

नवीन कविता स्फुरत नाही
कविता कांहीं होत नाही
पण ' नवी कविता नाही '
असे सांगून भागणार नाही

शेवटीं आतां असेंच करीन
सुचलें आहे हेंच आतां
कागदावर लिहून काढीन
हीच एक कविता म्हणून
संमेलनांत वाचून दाखवीन !

प्रेमपत्र

प्रिय सख्याला प्राणसखीनें
पत्र धाडलें बत्तिस पानें
(अडिच आण्यांचे एकसर-साइज)
कमलदलावर जणूं ओतिलें
हृदय आपुलें शकुंतलेनें !

घोटिव कागद, गाळिव शाई
बोरूची ती जाड लेखणी
गोल ठळकशा अक्षरांतुनी
व्यथित मनाचें दर्शन होई !

अन् वाळावे शब्द म्हणूनी
ओति तयांवर ती वाळूकण
चमक तयांची जणूं दाखवी
प्रेमाग्नीची दीप्ती त्यांतुन !

प्राणसख्याला पत्र मिळावें
(नॉटपेडसाठीं पैसे मोजून !)
क्षणांत उघडून जरा चाळलें
वाचायातें धीर निघेना
आवेगानें म्हणुनि चुंबिलें

बरबटली शाई ओठांवर
वाळूकणांचीं दांतीं करकर !

कारण

कवयित्री ती होती उत्तम
परंतु बांधा तिचा लघुत्तम
शोधण्या तिची कुटें नासिका
कोलंबसही पडे फिका

नयनीं एका पुष्प विकसलें
हिरकणी दुसरी शोधी कोपरे
केसांच्या पाहुनि स्पर्धेला
शुभ्र बर्फही मनीं वितळला

रजनीच्या साम्राज्याखालीं
मुखीं देवींनीं वसती केली
ओठावरच्या त्या दातानें
ऐरणीवरिल लाजे सोनें

परंतु कविता तिच्या वाचुनी
देहभानही जाय हरपुनी
प्रसिद्ध होती कवयित्री ती
नाहीं तिच्या काव्यांना गणती

दीपावलिच्या अंकाकरितां
कुणी मागवी तिची कविता
आणि विनंती “ कृपा करोनी
फोटोही द्या सर्वें धाडुनि ”

अपटुडेट पोषाखें सजुनी
स्टुडियोमध्ये जाय धाउनी
फोटो काढुन तिनें धाडला
मनीं वाटलें, विक्रम केला !

अपेक्षीत तो अंक मिळाला
आतुरतेनें झणीं उघडला
परंतु पाहुन नुसती कविता
खिन्न होय ती मानी वनिता

पोस्टानें मग फोटो आला
पत्र सोबती, म्हजे, “ आपुला
फोटो आम्ही नाहीं छापला
कारण अमुचा ब्लॉक बिघडला ! ”

एक इसम बारा आणे !

मी आहे परीक्षक

एस्. एस्. सी. चा परीक्षक

खरं म्हणजे शाळेमधला
एक साधा शिक्षक आहे
पंधरा दिवस परीक्षक
म्हणून वेगळा वाटतो आहे

विद्यार्थी नि पालक मला
कठोर कर्दनकाळ म्हणतात
निर्दय आणि हृदयहीन
विशेषणं बहाल करतात

खरं सांगतो, मलादेखील
हृदय आहे, मन आहे
मित्र माझे खात्री देतील
' साधासाधा माणूस आहे '

गेलीं कांहीं वर्षे मला
एस्. एस्. सी. चे पेपर येतात
कधीं नव्हे ते नोकरीखेरीज
चार पैसे जास्ती मिळतात

अनामिकांचे अनेक पेपर
माझ्यापुढे येत असतात

कैद्यासारखे नंबर घेऊन
बापुडवाणे उभे राहतात

पण माझ्या लेखीं त्यांची
किंमत ठरून गेली आहे
एक इसम बारा आणे
हाच त्यांचा भाव आहे

× × ×

पंधरा दिवस दुसरें तिसरें
मला कांहींच सुचत नाही
आठ तास रोज काम
करून देखील भागत नाही

एका दिवसांत बीसजण
माझ्या हातीं लाल होतात
आणि जमेच्या बाजूला
पंधरा रुपये दिसू लागतात

पंधरा दिवस खोलीमध्ये
स्वतःला मी कोंडून घेतों
रात्रंदिवस डोक्यामध्ये
पेपरांचाच विचार असतो

माझी खोली त्या दिवसांत
अगदीं पाहण्याजोगी असते
पेपरांचे गट्टे असतात
पसरलेलें जेथें तेथें

लाख, सील, मेणबत्ती
सारें कांहीं तयार असतें

एक इसम बारा आणे !

अस्यो, व्हिक्स, अनासीन
रोज अनेक वेळां लागतें

बायको आणि पोरें यांना
आंत यायची बंदी असते
पैशांसाठीं पंधरा दिवस
सारें विसरून जावें लागतें

दारावरतीं आमची बायको
सारखी पहारा देत असते
“यांच्याकडे पेपर आहेत !”
सारखें कौतुक करीत असते

कारण तिच्या डोळ्यांपुढें
बोर्डाकडचा चेक असतो
रोज एकदां तरी त्याचा
हिशेव मला ऐकूं येतो

किती पातळें ध्यायचीं त्याचा
बेत हीच ठरवून टाकते
चेक असतो बाजारांत
घरांत बजेट तयार असतें

हिचा हिशेव चालू असतो
मला मात्र वेळ नसतो
माझ्या डोळ्यांपुढें सतत
मॉडरेटर दिसत असतो

× × ×

एक पेपर माझ्या हातांत
पंधरा मिनिटें टिकत नाहीं

पण त्यांतलें एकही पान
नजरेखालून सुटत नाहीं

कोरें पानही तपासल्याची
खात्री करून द्यावी लागते
त्याच्यावरती तांबडी रेष —
मारून पावती द्यावी लागते

कोण, काय, कसें लिहितो
विचाराला वेळच नसतो
नमुन्याच्या उत्तरांतील
मुद्दे, डोळा टिपीत असतो

एक बेरीज चुकली तर
पांच रुपये दंड होतो
हाच विचार रात्रंदिवस
माझें मन पोखरीत असतो

आंकडेमोड जन्मामध्यें
मला कधींच जमत नाही
म्हणून मदत घेतल्याखेरीज
काम पुरें होतच नाहीं

कृपा करून हें गुपीत
कुणालाही सांगू नका
निदान बोर्डाकडे तरी
याबाबत लिहू नका !

× × ×

खरं सांगतो बोर्ड म्हणजे
एक मोट्टें मशीन आहे

आणि त्यांतला परीक्षक
बिन्डोक्याचा खिळा आहे

या साऱ्याची जाणीव मला
प्रत्येक वेळीं होत असते
तरी सुद्धां चेकची रक्कम
डोळ्यांपुढून हलत नसते

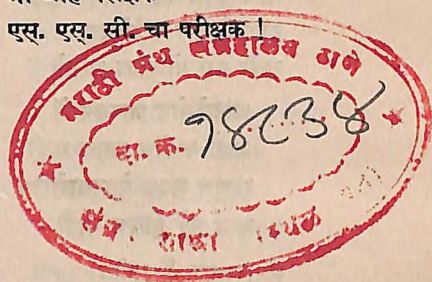
पंधरा दिवस परीक्षक
वनणारा मी शिक्षक आहे
' एक इसम वारा आणे '

मी आहे परीक्षक
एस्. एस्. सी. चा परीक्षक !

REFBK-0014834

REFBK-0014834

मराठी ग्रंथ संग्रहालय, ठाणे. स्थळपत्र.

अनुक्रम..... वि:

पत्र..... नों: वि:

उत्कृष्ट कवितासंग्रह

(१) मीठ भाकर	ग. ल. ठोकळ	३.५०
(२) शिवार	के. नारखेडे	२.००
(३) लिंगोळ्या	ग. ह. पाटील	३.००
(४) ग्रामीण नृत्यगीतें	कृष्णदेव मुळगुंद	२.००
(५) सजणी	सुधाकर भोसले	३.००
(६) गातात व नाचतात धरतीचीं लेकरें	र. वा. दिघे	२.००
(७) विंझणवारा	शां. रा. शिंदे	३.००
(८) लांडगा आला रे आला	मधुसूदन गोखले	३.००

श्री लेखन वाचन भांडार
ठोकळ भवन, लक्ष्मी रस्ता, पुणे २